

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ, Katedra českého jazyka a literatury



## CO ČTOU DNEŠNÍ PREPUBESCENTI?

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Vypracovala: Martina Pytlová

---

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Novotný

## **Anotace**

Diplomová práce „*Co čtou dnešní prepubescenti?*“ je založena na výzkumu žáků 3. ročníku základních škol.

Výzkum byl zaměřen především na druhy žánrů, obsahy děl, jména oblíbených autorů a názvy knih.

Čtenářství je jedním z nejdůležitějších faktorů, které rozvíjí osobnost dítěte. Utváří estetické vnímání žáků, rozvíjí fantazii a představivost, motivuje a zprostředkovává velké množství nových poznatků.

První část je zaměřena na čtenářství, prepubescentního čtenáře, úlohu školy, rodiny a realizovaný výzkum. Následuje vyhodnocení dotazníků žáků, analýza učitelského dotazníku a vyvození závěru.

## **Annotation**

Diploma thesis „*What prepubescent read today?*“ is based on research students 3rd class of primary school.

The research was focused primarily on the kinds of genres, the contents of the works, the names of favourite authors and the names of the books.

Readership is one of the most important factors to develop the personality of the child. Constitutes the aesthetic perceptions of students, develops imagination and imagination, motivates and provides a large of new knowledge.

The first part focuses on the readership, prepubescent readers of schools, families and on realize research. Following the evaluation questionnaires of students, analysis of teacher questionnaire and a conalusion.

## **Klíčová slova**

čtenářství, prepubescent, škola, rodina, knihovna, čtenářský deník, portfolio, 3. třída, výzkum

## **Keywords**

readership, prepubescent, school, family, library, reading book, portfolio, 3rd class, research

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Co čtou dnešní prepubescenti?“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a ostatních zdrojů.

V Plzni dne .....

.....

(podpis autora)

# Obsah

ÚVOD .....	1
<b>I. TEORETICKÁ ČÁST</b>	
<b>1. Dětské čtenářství .....</b>	<b>3</b>
1.1 Předčtenářské období dítěte .....	4
1.2 Prepubescentní čtenářství .....	5
1.3 Současnost literární výchovy prepubescentního dítěte .....	6
1.4 Čtenářství dětí z hlediska psychologie .....	7
1.4.1 Jak vzbudit a motivovat zájem o četbu .....	7
1.4.2 Psychické procesy spojené s četbou .....	9
1.4.3 Četba žáka, její funkce a smysl .....	10
1.4.4 Přístup dětského čtenáře k recepci literárního díla .....	11
<b>2. Úloha školy ve výchově ke čtenářství .....</b>	<b>12</b>
2.1 Prostor literární výchovy na základní škole .....	12
2.1.1 Obsah a cíle čtení a literární výchovy v požadavcích osnov.....	13
2.1.2 Obsah a cíle čtení literární výchovy ve 3. ročníku 1. stupně .....	13
2.1.3 Autoři, díla a žánry dětské četby .....	14
2.1.4 Komunikační pojetí literární výchovy a rozvoj čtenářství žáka .....	15
<b>3. Úloha rodiny ve výchově ke čtenářství .....</b>	<b>17</b>
<b>4. Faktory ovlivňující čtenáře .....</b>	<b>18</b>
4.1 Rodina .....	18
4.2 Škola .....	19
4.3 Knihovna .....	19
4.4 Televize .....	20
4.5 Počítač .....	20
4.6 Internet .....	21
<b>5. Čtenářský deník a čtenářské portfolio .....</b>	<b>23</b>
5.1 Čtenářský deník .....	23
5.2 Čtenářské portfolio .....	23

<b>6. Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti a výsledky žáků v ČR</b>	
<b>6.1 O projektu PISA .....</b>	<b>24</b>
<b>6.2 O projektu PIRLS .....</b>	<b>25</b>
<b>6.3 Srovnání výsledků PIRLS 2001 a PISA 2000 .....</b>	<b>26</b>

## **II. PRAKTICKÁ ČÁST**

<b>Metodologie výzkumu, výběr respondentů .....</b>	<b>27</b>
<b>Cíle výzkumu a stanovení hypotézy.....</b>	<b>28</b>
<b>Rozhovory s knihovníky .....</b>	<b>29</b>
<b>Dotazník a grafy .....</b>	<b>32</b>
<b>Analýza údajů z učitelského dotazníku .....</b>	<b>54</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>56</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>	<b>58</b>
<b>SEZNAM ZDROJŮ INFORMACÍ .....</b>	<b>60</b>
<b>RESUMÉ .....</b>	<b>61</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH .....</b>	<b>62</b>

## Úvod

Aktuální trendy dětského čtenářství se silně odvíjejí od moderního životního stylu dnešní společnosti. Kvalita četby současné populace dětí má sestupnou tendenci. Jiné kulturní aktivity jsou daleko snazší než četba literatury.

Je nutno si položit řadu otázek: *„Čtou dnešní děti? Čtou doma, anebo jen ve škole? Čtou rády, anebo jen ze školní povinnosti? A co čtou? Knihy, anebo jen časopisy? A jak čtenému rozumějí? Je jejich úroveň čtení spolehlivou zárukou, že jim přináší nezbytné informace? Zaručuje kvalita jejich schopnosti a dovednosti číst?“*<sup>1</sup>

Tyto otázky si pokládám často při hodinách českého jazyka a literatury. Proto jsem si zvolila téma diplomové práce *„Co čtou dnešní prepubescenti?“*.

Při hodinách českého jazyka a literatury se setkávám s malým zájmem o četbu a nabyla jsem dojmu, že čtenářství u dětí mladšího školního věku není prioritou. Proto jsem se rozhodla věnovat tomuto problému diplomovou práci a zjistit, jak tomu je.

Čtenářství je v dnešní době podporováno knihovnamí, školami i rodiči žáků. Čtenář si četbou obohacuje svůj život, podporuje svou fantazii a představivost. Zkušenost učitelů, rodičů i dětí vypovídá o tom, že čtenářství žáků upadá. Proč? V dnešní době se dětem naskýtá spousta moderní technologie, jako je počítač, internet, televize a další audiovizuální technika. Pomocí těchto technologií mohou děti vyplnit svůj volný čas.

---

<sup>1</sup> Lederbuchová, L. Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 5

Cílem mé práce je nejen zjistit, jestli děti čtou, ale také jakým žánrům se věnují, jaký obsah je zajímavý, jestli rodiče, škola, knihovna jsou faktory, které ovlivňují dětského čtenáře. Jestli vyhledávají informace ve škole a v jakých předmětech. Na tyto otázky jsem se pokusila najít odpověď.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Část teoretická obsahuje pohled na prepubescenta, čtenářství, faktory ovlivňující dětského čtenáře. Část praktická je zaměřena na výzkum čtenářské gramotnosti a čtenářského zájmu. V této části byl proveden vlastní výzkum formou dotazníků u žáků 3. ročníku a učitelů, kteří v těchto ročnících učí český jazyk a literaturu.



# I. TEORETICKÁ ČÁST

---

## 1. Dětské čtenářství

Dětské čtenářství je ovlivněno celkovým pojetím rozvoje osobnosti, způsobem, jakým společnost chápe osobnost dítěte, začleňuje ji do sociálních vazeb a respektuje či nerespektuje její problémy, požadavky, jež jsou na dítě kladeny, a možnostmi, jež jsou dítěti dávány nebo jež si dítě vymůže vlastní aktivitou.<sup>2</sup>

Dětské čtenářství bývá často spontánní. Znamená to, že dětský čtenář je převážně čtenářem bezprostředním, spontánním, zapomínajícím nad knihou na vše kolem sebe. Hovoří se o tom, že se dítě dá „strhnout knihou“, že jí podléhá, že se v ní ztrácí. Skutečnost spontánnosti dětského čtenářství je však složitější.

*„Číst je zásadní proměna v procesech vnímání, je to úplně nové přijímání skutečnosti.“<sup>3</sup>*

Naučit se číst znamená pro dítě jednu z nejvýznamnějších skutečností a jednu z nejdůležitějších změn v jeho schopnosti poznávat okolní svět. Je důležité, aby dítě co nejdříve zjistilo, že četba mu pomáhá i v jiných oblastech, že díky této dovednosti se mu naskýtají nové možnosti, že pociťuje potřebu číst.

---

<sup>2</sup> Chaloupka, O. Horizonty čtenářství. Praha: Albatros, 1971, s. 94

<sup>3</sup> Chaloupka, O. Škola a počátky dětského čtenářství. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1995, s. 26

## 1.1 Předčtenářské období dítěte

Čtenářství dítěte začíná daleko dříve, než dítě samo čte. Pokud chceme hovořit o počátcích dětského čtenářství, musíme jít až k té fázi života dítěte, kdy budoucí čtenář ještě nečte. První skupinou estetických podnětů, s níž se dítě setkávalo, byla ukolébavka, která je dítěti zpívána a doprovázena rytmickými pohyby. Dále působily na dítě takové slovesné tvary jako je rozpočítadlo, říkadlo apod.

V raném dětství dítě naslouchá mluvenému slovu nebo text vnímá sledováním televize či prohlížením knížky souběžně s tím, jak mu někdo vypravuje pohádkový příběh.

Materiálem, na kterém dítě poprvé uchopuje význam slovních obrazů, jsou knížky – hračky, leporela, obrázkové publikace, alba, omalovánky.

V předškolním období je určující emocionální prožitkovost dítěte. Předškolní dítě nemá ještě vyhraněný vztah k literatuře či potřebu literaturu přijímat. Zatím uspokojuje sféru emocionální, fantazijní a poznávací.

Zlom vzniku literárního vědomí dítěte pokládá věk kolem čtyř až pěti let, kdy se dítě vyčleňuje z materiálního světa, kompletuje vztah svého já k okolí a zároveň upevňuje funkci jazyka i svých psychických činností.

Snahy o literární výchovu dítěte by měly být vedeny cestou ukazování, že četba má pro něj svůj smysl. Pro dítě v předškolním věku je nesnadné sledovat obsáhlejší, dějově rozvinutější příběh, a to např. v pohádce, příběh, pro který nenalézá žádné vlastní opory ve zkušenosti a který si nedovede vizuálně představit.

Tomuto období dominují lidová a autorská poezie říkadlová, literární adaptace lidových pohádek a jednoduché příběhy z dětského života.<sup>4</sup>

## 1.2 Prepubescentní čtenářství

Prepubescentní čtenářství je vymezené zhruba mezi sedmým až jedenáctým rokem věku dítěte.

Symbolem počátků prepubescence a nových nároků na dítě se stává spor mezi emancipováním z vlastní vůle dítěte a jeho emancipováním v závislosti na dospělých – rodičích, učitelích.<sup>5</sup>

Prepubescence je obdobím spontánního, prožitkového čtenářství. Dítě si již při svých prvních setkáních s knihou utváří vlastní důvod k četbě a také vlastní představu o širší možnosti, jež mu četba skýtá. V prepubescenci se formuje individuální čtenářský kontext dítěte sumací jeho čtenářských zážitků.

Prožitkovost prepubescentního čtenářství má však jedno úskalí. Některé děti nechtějí číst nic jiného než to, co právě chtějí číst.

*„Prepubescentní čtenářství proto vyžaduje spoluúčast dospělého ve výběru četby, v odkrývání nových čtenářských možností. Harmonizovanost prepubescentního čtenářství nespočívá v automatismu jeho rozvoje, ale v intenzitě, s jakou dítě samo do tohoto rozvoje vstupuje.“<sup>6</sup>*

V tomto věkovém období do života dítěte postupně přicházejí i jiné povinnosti a zájmy. Prepubescentní čtenářské potřeby a zájmy jsou

---

<sup>4</sup> Homolová, K. Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008, s. 14-16

<sup>5</sup> Homolová, K. Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008, s. 17

<sup>6</sup> Chaloupka, O. O literatuře pro děti. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 90-91

realizovány jak lidovou a autorskou poezií, lidovými a autorskými pohádkami tak příběhovou prózou ze života dětí či prózou dobrodružnou a detektivní. Neméně oblíbená bývá i próza s přírodní tematikou, pověsti, bajky a populárně naučná literatura.<sup>7</sup>

### **1.3 Současnost literární výchovy prepubescentního dítěte**

Prepubescentní čtenářství je pokládáno za typicky dětské čtenářství se všemi jeho příznačnými rysy.

Z hlediska čtenářství je prepubescentní období tak trochu „zlatým věkem“. Dětská literatura pro prepubescenty nalézá velmi snadno se svými čtenáři kontakt, má v dětech čtenáře vděčné a kooperující, čtenáře, kteří ji respektují, mají k ní úctu.

Dětská literatura nalézá u čtenářů tohoto věku publikum upřímné, otevřené, a to je něco, co literatura jako tvorba chce nejvíce a čeho si u svých čtenářů nejvíce váží. Sama literatura pro tento věk je při určité mezerovosti literaturou s dostatečně přesvědčivým a silným hodnotovým kontextem.

Literární výchova může svým nezastupitelným a nenahraditelným, organizovaným a soustavným vlivem na žáka působit v tom směru, aby „zlatý věk“ dětského čtenářství nebyl pouze přechodnou etapou, nýbrž *etapou směřující k celoživotnímu rozvoji*.<sup>8</sup>

---

<sup>7</sup> Homolová, K. Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008, s. 17-18

<sup>8</sup> Chaloupka, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982, s. 310-311

## 1.4 Čtenářství dětí z hlediska psychologie

Dětské čtenářství vstupuje v souhrnu rozvoje dítěte do řady vztahů i změn, především psychologických.

Členění problematiky, kterou se psychologie čtenářství zabývá:

- čtenářský zájem, jeho motivace a vývoj;
- čtenářské zvyky, návyky a postoje projevující se ve výběru četby v zaměření zájmu i v samotném procesu četby;
- intrapsychické procesy spojené s četbou: pochopení, interpretaci a prožívání děl;
- účinky četby, projevující se na změnách ve struktuře čtenářovy osobnosti;
- v rámci sociálně psychologického přístupu se psychologie čtenáře pokouší o typologii čtenářských typů, o diferenciaci čtenářů podle zájmů, ovlivnitelnosti, způsobu prožívání.<sup>9</sup>

### 1.4.1 Jak vzbudit a motivovat zájem o četbu

*„Motivací jsou označovány pohnutky, příčiny, důvody, které vedou k tomu, že si člověk počíná právě tak, jak si počíná.“<sup>10</sup>*

Dětští čtenáři často používají otázku „Proč?“. Otázka „Proč?“ je pro motivaci základní otázkou, kterou lze transponovat do nejobecnějších poloh:

**Proč musím číst?**

**Proč čtu? Pro zábavu nebo z povinnosti?**

**Proč číst tuto knihu?**

---

<sup>9</sup> Chaloupka, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982, s. 38

<sup>10</sup> Chaloupka, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982, s.176

V každém případě je motivace chápána jako odpověď na otázku „Proč?“.

Problematika motivace nesouvisí s celkovým vývojem psychiky, ale reagováním na vnější podněty a výběrové postoje k nim. Specifický význam nabývá v mladším školním věku, kdy dítě vstupuje velmi rychle do nových skutečností a vztahů, jeho svět se mění a obohacuje.

Snažíme se dětem vybírat takovou literaturu, která by je motivovala a povzbuzovala. Když je dětem zadávána mimočítanková četba, necháme seznam na jejich výběru.

Jedna z dalších možných cest, jak od počátku hledat smysl čtení, je **„čtenářská dílna“**.

Ve čtenářské dílně se odstraňují nebo spíše se nezdůrazňují rozdíly v technice čtení. Žáci nejsou zkoušeni ze čtení, pracují individuálním tempem a o své knize a pocitech, které při čtení mají, mohou vyprávět a diskutovat s ostatními. To znamená, že i slabší čtenáři se do čtenářské dílny aktivně zapojují a jsou kladně hodnoceni. A úspěch, který zažívají, je velice povzbudí pro další čtení.

Další důležitou podmínkou je o knihách hovořit. Nejde však o převyprávění obsahu, ale o pocity hlavních hrdinů, o to, co si děti myslí o chování postav, jejich vlastnostech, o to, zda jsou schopny nebo ochotny se s některým hrdinou ztotožnit a jestli mají stejnou nebo podobnou zkušenost.<sup>11</sup>

---

<sup>11</sup> Staňková, B. Jak přivést děti ke čtenářství. Kritické listy 7 (online). 2001, (citace.2012-01-16).

Dostupný z WWW: [http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7\\_ctenarstvi](http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7_ctenarstvi)

## 1.4.2 Psychické procesy spojené s četbou

Na rozvoji dětského čtenářství se podílejí psychické činnosti velmi významně.

Kvalita čtenáře je dána podobou literatury, kterou dítě čte, jeho zážitky z četby, osvojením literární tvorby.

Nelze izolovat psychickou stránku proměn dětského čtenářství od působení literatury samé a ovšem i od vlivů výchovných, od cílevědomého působení na rozvoj dětského čtenářství.

Psychologický zájem o dětskou četbu a psychické činnosti, k nimž u dítěte při četbě či po ní dochází, stejně tak jako o vliv četby na změny psychických kvalit dítěte, je motivován bez specificky literárních aspektů.

Podle O. Chaloupky je „*literatura pro rozvoj čtenářství dítěte optimální, jak čtenářství dítěte utvářet, rozvíjet a aktivizovat, jaká je jeho vnitřní vývojová kontinuita čtenářských aktivit dítěte. Čtenářství je pro něho jednou z celé řady možných psychických realizací dítěte.*“<sup>12</sup>

Psychologie čtenáře je disciplína, která se zabývá vztahem čtenáře ke knize a procesem četby např. výběrem četby, ovlivňováním čtenáře četbou, čtenářskými zájmy, typy čtenářů. Sleduje, jaké typy knih a proč čtou určité skupiny čtenářů, jaký průběh má jejich četba a prožívání uměleckého nebo literárního díla.

„*E. Hennequin soudil, že literární dílo má největší vliv na takového čtenáře, jehož psychika je nejvíce podobná psychice autorově.*“<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Chaloupka, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982, s. 35

<sup>13</sup> Chaloupka, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982, s. 41

### 1.4.3 Četba žáka, její funkce a smysl

O vztahu dětí k četbě, o dětských čtenářských zálibách, postojích, motivacích atd. se neobvykle uvažuje stejně paušálně jako o literární výchově či o dětské literatuře samé. Četbou dítě obohacuje svůj vnitřní život emocionálně a esteticky.

Spolu s hrdinou příběhu hledá a ověřuje si i své místo v rodině, ve vztahu k příteli, ke společenství, ke společnosti. Utváří si představu o svých životních ideálech, o životních perspektivách.

Četbou poznává, co je v literatuře zobrazeno, ale také literaturu samu. Četbou krásné literatury získává čtenář literární komunikační zkušenost, dovednost číst umělecký text – sdělení s estetickou funkcí, odlišný od jiných jazykových projevů. Touto „zručností“ četby se mu dostává nástroje pro zdokonalení schopnosti vnímat a kriticky hodnotit především literární umění, ale i umění jiná.

Školní literární výchova dlouhodobě považuje četbu žáka za prostředek a cíl vyučování a hledá způsob, jak zabránit čtenářské pasivitě žáka a úpadku jeho četby.

Chceme-li ovlivňovat žákovy čtenářské postoje, je třeba mnohem více pozornosti, než tomu bylo dosud, věnovat osobnosti žáka jako čtenáře – poznat jeho čtenářské zájmy a motivace pro četbu určitého druhu literatury, poznat jeho čtenářské schopnosti a dovednosti, úroveň jeho připravenosti k četbě krásné literatury.<sup>14</sup>

---

<sup>14</sup> Lederbuchová, L. Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 7-9



## 1.4.4 Přístup dětského čtenáře k recepci literárního díla

Při osvojení literárního díla dochází k nerovnoměrnému vnímání, prožívání a chápání různých složek a prvků jeho obsahové a formální struktury.

Dětští čtenáři často preferují snadno srozumitelný obsah literárního textu. Poutá je napínavý děj, dramatické situace, akční hrdina a celková atmosféra příběhu. Dítě je zvyklé hledat v četbě jenom zábavu a vzrušení.

Čtenářský rozvoj dítěte determinují zásadní vývojové trendy a proměny psychiky.

Ve vývoji dětského čtenářství můžeme rozlišit stadium mladšího a staršího školního věku:

- období prepubescence (7–11 let),
- období pubescence (12–15 let).

V prepubescenci získává své první čtenářského zážitky a zkušenosti. Vztah k literatuře je vstřícný a snadno ovlivnitelný.

*„Vyznačuje se synkretickým vnímáním, naivně realistickým antropomorfizačním pojmáním literárního obrazu, emoční intenzitou, výraznou imaginativní, jazykovou a herní kreativitou.“<sup>15</sup>*

---

<sup>15</sup> Toman, J. Dětské čtenářství a literární výchova. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1999, s. 6-8

## 2. Úloha školy ve výchově ke čtenářství

Nejen úloha rodiny ve výchově ke čtenářství je velmi důležitá, ale i škola přispívá v rozvoji čtení a k ovlivňování vztahu ke knize.

Škola se snaží učinit čtení činností přitažlivou a zajímavou. Nejvíce se projevuje u dětí mladšího školního věku, kdy četba odpovídá jejich zájmům a potřebám.

### 2.1 Prostor literární výchovy na základní škole

Při čtenářství je prostor pro samostatnost a vlastní rozhodování dítěte poměrně značný, v poměru k jiným jeho činnostem doma až mimořádný.

Přístup malého dítěte k četbě je velice bezprostřední, prožitkový a citový. Děti mají ve škole příliš málo příležitostí se projevit. Když zahrnu třetí až deseti, patnácti knížkami najednou, riskuji, že se mi v tom přívalu utopí.

*„Prostor pro literaturu neznamená prostor literárního vědění, nýbrž prostor pro vztah k ní. Prostor pro literaturu znamená prostor pro vztah ke knížce.“<sup>16</sup>*

Část dětí bude zajímat několik knížek, tj. že je přečetly, něco si o nich řekly, některé je pochválily a jiné nikoliv. To je ten prostor, který dětští čtenáři potřebují.

Jde o to, aby děti poznaly, že knihy jsou různé, přinášejí každá něco jiného a od každé něco jiného také čtenář může žádat.

*„Prostor pro literaturu má být ze všeho nejvíce prostorem pro radost, pro potěšení dětí ze čtenářství.“<sup>17</sup>*

---

<sup>16</sup> Chaloupka, O. Škola a počátky dětského čtenářství. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1995, s.68

<sup>17</sup> Chaloupka, O. Škola a počátky dětského čtenářství. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1995, s.71

## **2.1.1 Obsah a cíle čtení a literární výchovy v požadavcích osnov**

Požadavky na obsah a cíle literární výchovy na 1. stupni základní školy jsou ve výchovně vzdělávacím programu Základní škola (ZŠ) součástí oddílu Čtení a literární výchova.

Významnou funkcí literární výchovy je prostřednictvím četby podporovat emocionální zrání žáků a na příkladech jim ozřejmovat životní a mravní hodnoty, které ovlivňují způsoby jednání a rozhodování lidí. Tím se jim otvírá i cesta k sebepoznání a k pozitivním životním motivacím. Pěstuje u žáků smysl pro krásu jazykového výrazu a uměleckého obrazu skutečnosti, probouzí v nich city lidské solidarity a spoluúčasti (vzdělávací program Základní škola 1996).<sup>18</sup>

## **2.1.2 Obsah a cíle čtení a literární výchovy v 3. ročníku 1. stupně základní školy**

### **3. ročník**

- výcvik čtení – plynulé čtení souvětí a vět, členění textu a větného přízvuku, rychlé tiché čtení, hlasité čtení, předčítání, četba uměleckých, populárních a naukových textů s důrazem na upevňování čtenářských dovedností a návyků:
- vyprávění pohádky a povídky;
- přednes básní nebo úryvků z prózy;

---

<sup>18</sup> Zítková, J. Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2. – 5. ročníku základní školy. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 39

- dramatizace pohádky, povídky nebo básně s dějem;
- povídání o oblíbených knihách, vytváření vlastní knihovničky;
- vyjádření pocitů z vlastní četby, postoje ke knize;
- charakteristika literární postavy;
- hledání podstaty příběhu a jeho smyslu, líčení atmosféry příběhu;
- vyhledávání myšlenek, které se žákům líbí;
- rozeznávat různé typy vyjadřování autorů písícih pro děti;
- chápat četbu jako zdroj informací o světě i o sobě.<sup>19</sup>

### **2.1.3 Autoři, díla a žánry dětské četby**

Četba mladších dětí je usměřňována především požadavky školní literární výchovy.

Ale od 3. ročníku její četnost, rozsah i žánrová rozmanitost prudce narůstají a s osamostatňováním dětských čtenářů proniká do jejich „školského“ repertoáru i četba individuální, která se mnohdy zcela vymyká literárně výchovné intenci. Jádro četby prepubescentních dětí ovšem tvoří osvědčené, vesměs umělecky hodnotné klasické evergreeny, představující zlatý fond dětské literatury.

Nejmenší čtenáři mají většinou v oblibě především autorskou pohádku se zvířecími hrdiny, klasickou kouzelnou pohádku, prózu o přírodě, příběh ze života dětí, umělekonaučnou prózu encyklopedického typu a obrázkový seriál. Od osmi, devíti let začíná vstupovat do podvědomí dětských čtenářů žánr dobrodružný. Čtenářské

---

<sup>19</sup> Zítková, J. Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2. – 5. ročníku základní školy. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 41

zájmy děvčat a chlapců se přibližně ve věku deseti, jedenácti roků již zřetelně diferencují podle pohlaví a individuálně rozrůžňují. Čtenářky směřují k psychologizující próze s dívčí hrdinkou, když zachovávají přízeň i klasické pohádce, chlapci jsou nadlouho fascinováni dobrodružnými příběhy. V četbě mladších žáků je nápadná nepřítomnost knih o životě současných dětí, téměř tu není zastoupena bajka a poezie. K oblibě mnoha dětských knih velkou měrou přispívá jejich populární televizní a filmová podoba.

## **2.1.4 Komunikační pojetí literární výchovy a rozvoj čtenářství žáka**

Metodou komunikačního pojetí literární výchovy se stane tehdy, když nabídne žákovi možnost aktuálního prožitku a poznání jeho vlastní, individuální komunikační situace, jejímž výsledkem je estetický zážitek. To bude možné, budeme-li čtenářskou kompetenci žáka považovat za důležitou determinantu jeho četby, tedy i školní četby, samozřejmě vedle umělecké hodnoty nabízeného textu.

Žák čte s porozuměním, chápe-li základní významy slov a jejich spojení a dovede-li vlastními slovy reprodukovat přečtený příběh.

### **Metody:**

- 1. metody kritického čtení** – žák ze svého osobního stanoviska verbálně hodnotí – esteticky, eticky, ale i z jiných aspektů – významy textu;
- 2. metody předvádění textu** – dramatizace a recitace, které staví na subjektivním interpretačním hodnocení;

**3. metody prožívání** – vede žáka k rozvoji představivosti a fantazie, jde o práci s ryze individuálními, osobními představami vyprovokovanými lexikálními významy textu.<sup>20</sup>

---

<sup>20</sup> Lederbuchová, L. Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 15-17

### 3. Úloha rodiny ve výchově ke čtenářství

Rodina hraje nejen pro dětství, ale i pro další vývoj v mnoha směrech rozhodující a nenahraditelnou roli.

Přibližně od devíti let se dítě začíná při výběru knih osamostatňovat. Osamostatňování dětského čtenáře je jevem přirozeným. Zároveň může signalizovat, že se k němu dítě uchýlilo z bezradnosti, nedobrovolně, z nedostatku účinných podnětů rodinných.

Rodiče mají velký vliv na dítě, jestliže se mu ve volném čase věnují. Tím napomáhají k vytvoření čtenářského návyku, který se projeví i ve vyšším věku.

Z hlediska čtení dítěte je důležitá i úroveň vzdělání rodičů. Pokud rodiče mají vyšší vzdělání, zhodnotí se to i ve čtenářských zájmech dítěte. Rodiče jdou příkladem svým dětem a zároveň je motivují, že dětem čtou nebo s nimi o tom hovoří.

Další skutečností je to, zda děti vidí své rodiče číst. V rodině, kde si rodiče najdou čas pro četbu, najde si svůj přístup ke knize i dítě.

## 4. Faktory ovlivňující čtenáře

Mezi faktory ovlivňující dětského čtenáře patří především rodina, která vede dítě k četbě jako první. Na rodinu navazují škola a knihovna. V této kapitole jsou zmíněna i média, mezi něž patří televize, počítač a internet. U těchto médií děti tráví nejvíce času.

### 4.1 RODINA

V nejmladším čtenářském období mívá rodinné okolí, tj. rodiči a sourozenci, větší vliv než škola. „*Vazby v rodině se opírají o silnou emocionální zaangažovanost čtení, což vede k vysokému stupni identifikace se zájmy rodiny.*“<sup>21</sup>

Rodiče s vyšším vzděláním více motivují dítě k návštěvám knihovny, ke kupování knih a časopisů. Dítě má větší možnost diskutovat o své četbě, snadněji získává informace o literatuře apod.

Lásku ke čtení ovšem děti nezískají jen tím, že jim dáme do rukou knížku. Rodiče si musí najít čas, aby si s dětmi přečetli dobrý příběh a povídali si s nimi o něm. Řada rodičů odmítne koupit dítěti knížku s argumentem, že je příliš drahá. Místo knihy mu koupí mnohem dražší věc a neuvědomují si, že „*knihy je přítel člověka a děti potřebují řadu dobrých přátel.*“<sup>22</sup>

---

<sup>21</sup> Smetáček, V.; Jonák, Z.; Voznička, V. Vývoj dětského čtenáře a školní četba na základní škole. Olomouc: Krajský pedagogický ústav Olomouc, 1988, s. 7

<sup>22</sup> Houška, T. Škola hrou. Praha: Tomáš Houška, 1991, s. 236



## 4.2 ŠKOLA

Vliv třídy a vrstevníků může ovlivnit vztah dětského čtenáře ke knize. Projevuje se určitým výběrem četby, oblibou určitého literárního hrdiny či literárního prostředí.

I učitel může daného vlivu využít při hodinách literární výchovy. „*Je nutné zdůraznit, že nemalou roli může při formování čtenáře sehrát i vliv osobnosti učitele.*“<sup>23</sup>

Škola samozřejmě nikdy nebyla, není a nebude jediným činitelem ovlivňujícím dětské čtenářství.

## 4.3 KNIHOVNA

Výběr zájmové četby dětí významně ovlivňují pracovníci veřejných knihoven.

Jejich hlavním cílem je působit na čtenáře i nečtenáře, vést je k přesvědčení o naprosté nepostradatelnosti knihovny v lidském životě a zároveň získávat pro knihovnu stále nové a nové čtenáře.

Dětská oddělení mívají bohatý a aktuální knihovní i časopisecký fond a přitažlivý interiér, bývají vybaveny počítači a stávají se tak pro dětské návštěvníky společnou institucí.

Knihovnice pracují s dětmi na základě dobrovolnosti, s přehledem se orientují v současné a také nejžádanější knižní produkci pro děti a mládež, spolupracují se školami a někdy i „suplují“ hodiny literatury besedami o knihách a spisovatelích a pořádají různé druhy soutěží.

---

<sup>23</sup> Smetáček, V.; Jonák, Z.; Voznička, V. Vývoj dětského čtenáře a školní četba na základní škole. Olomouc: Krajský pedagogický ústav Olomouc, 1988, s. 7

## 4.4 TELEVIZE

Čtení knih má velkou konkurenci ve vizuálních médiích (televize, video).

Podle M. Vágnerové je tento *„způsob prezentace příběhu velmi pohodlný, zrakové vnímání většině dětí nedělá potíže a nad verbálním obsahem nemusí, pokud se jim nechce, přemýšlet.“*<sup>24</sup>

*„Televizní či filmové pohyblivé obrázky jsou schopny nabídnout rychlou a plastickou představu, ale pro dítě je to pouhá „věc“, objekt k pozorování, tedy něco cizího.“*<sup>25</sup>

Televize je metla tvořivosti a aktivity dětí. Při sledování televize ztrácí řada dětí soudnost, pojem reality a fikce. Nechá se nasměrovat televizí úplně scestným směrem.

Když děti tráví více času u televize, rodiče by měli korigovat jejich výběr. Vhodné jsou příběhy o dětech, přírodě a pořady, které mají co dětem dát.

## 4.5 POČÍTAČ

Počítač je podstatným vybavením v životě dnešních dětí. Počítač poskytuje dětem určitý druh zábavy a můžeme zde vidět i možnost snadného získání informací prostřednictvím internetu.

Pro jednotlivé věkové kategorie je specifické, že pro děti do tří let by počítač neměl být ojedinelou zábavou. Mohou si prohlížet obrázky, ale lepší je komunikace s rodiči o obrázkové knížce. Mohou se naučit ovládání myši, ale jen po určitou dobu.

---

<sup>24</sup> Zlatý máj. O dětské literatuře a umění. Praha: Česká sekce IBBY, 2000, s. 23

<sup>25</sup> Trávníček, J. Vyprávěj mi něco: jak si děti osvojují příběhy. Příbram: Nakl. Pistorius + Olšanská; Praha – Litomyšl: Nakl. Ladislav Horáček, 2007, s.13

Ve věku čtyř až pěti let se dítě může pod dohledem seznamovat s jednoduššími úkoly, hrát jednoduché hry. Čas strávený na počítači by neměl přesáhnout dvacet minut. Dětem ve věku šesti až sedmi let je nabídnuta řada výukových počítačových programů, které jsou zaměřeny na další rozvoj. Čas strávený u počítače by měl být jenom půl hodiny. Práce dětí od osmi let je závislá na školních aktivitách, zájmech, ale neměla by převládat nad ostatními činnostmi.<sup>26</sup>

#### 4.6 INTERNET

Internet se stal v poslední době jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují čtenáře. Děti, které mají přístup k internetu, jsou schopny ho maximálně využít. Vytvářejí si na internetu určitou komunitu, ve které řeší vlastní problémy.

Internet je médiem, které může děti významně ovlivnit. Čas, který děti u internetu tráví, se postupně zvyšuje. Internet nepochybně ovlivňuje i mimoškolní učení dětí. I když děti komunikují nebo chatují s přáteli, získávají nové dovednosti.

Doba, kterou děti smejí strávit na internetu, je součástí dohody s rodiči. Internet je médium poměrně nové a stejně jako každý nástroj, který je používán lidmi, může přinášet užitek i škody.

Děti jsou citlivými uživateli a při pohybu po síti jsou zranitelnější než dospělí. Děti, které tráví více času u internetu, komunikují mailem, vzájemně chatují, čtou si nebo tvoří nějaká díla. Masmédia nabízejí uživatelům neomezený kontakt s kýmkoliv z celého světa. Komunikace

---

<sup>26</sup> Poskierová, L. Faktory ovlivňující dětského čtenáře. Inflow:information journal (online). 2008, roč. 1, č. 3 (citace.2012-01-16).  
Dostupný z WWW: <http://www.inflow.cz/faktory-ovlivnujici-detskeho-ctenare>

na internetu se stává méně osobní. Osoby, které spolu komunikují, mohou zůstat v úplné anonymitě.

Děti vidí internet jako největší výhodu, jak se stýkat a komunikovat, zatímco rodiče ho vidí především jako druh vzdělávací. Děti užívají internet pro různorodost aktivit, zatímco rodiče si myslí, že ho používají pro děláání domácích úkolů. Děti vyhledávají informace tak, aby odpovídaly jejím zájmům. Vhodné pro děti je využívání rozcestníků, které vedou ke stránkám s nezávadným obsahem.<sup>27</sup>

---

<sup>27</sup> Poskierová, L. Faktory ovlivňující dětského čtenáře. Inflow:information journal (online). 2008, roč. 1, č. 3 (citace.2012-01-16).  
Dostupný z WWW: <http://www.inflow.cz/faktory-ovlivnujici-detskeho-ctenare>

## **5. Čtenářský deník a čtenářské portfolio**

### **5.1 Čtenářský deník**

Čtenářský deník je pomůcka používaná na základních školách. Obvykle se jedná o sešit, do kterého si žáci zapisují stručné obsahy knih, které přečetli jako povinnou či nepovinnou četbu. Jsem zastáncem čtenářských deníků. Žáci si do nich mohou napsat své dojmy, postřehy a v tomto věku si doplnit poznámky i kresbou.

Čtenářský deník obsahuje název knihy, jméno autora, ilustrátora, hlavní postavy a obsah textu. K vyhodnocení knihy u dětí dochází až na konci školního roku.

V dnešní době se už ale čtenářské deníky používají málo.

### **5.2 Čtenářské portfolio**

Portfolio napomáhá žáku k efektivnímu učení, k uvědomování si procesu učení, ke sledování vlastního úsilí a pokroku v učení, v spolupodílení se na plánování dalšího učení a rozvoje vlastní osobnosti. Žákovské portfolio umožňuje dokumentovat a integrovat dosavadní vědomosti, dovednosti a jejich rozvoj. Výběrem a obhajobou jeho nejúspěšnějších prací žákovi umožňuje spolupodílet se na hodnocení.

Ve čtenářském portfoliu shromažďují děti své práce, které si podle svého názoru vyberou samy. Tato sbírka, která se stále obnovuje, lépe řečeno doplňuje, je provází několik let během jejich školní docházky. Pro vybudování různých strategií učení je nutná a smysluplná sebereflexe a zpětná vazba (od vyučujících, rodičů, spolužáků...), která může být ústní nebo písemná.

## 6. Mezinárodní výzkumy čtenářské gramotnosti a výsledků žáků v ČR

### 6.1 O projektu PISA

V roce 2000 byla hlavní pozornost věnována čtenářské gramotnosti. Čtenářská gramotnost je ve výzkumu PISA vymezena jako „*schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*“<sup>28</sup>

Úlohy v oblasti čtenářské gramotnosti byly sestaveny tak, aby zjišťovaly pět postupů: obecné porozumění, získávání informací, fázi interpretace, posouzení obsahu textu a posouzení formy textu. Obsah byl reprezentován různými typy textů. Texty byly členěny podle struktury na souvislé a nesouvislé. Výzkum rozeznává čtyři typy situací: čtení pro osobní účely, čtení pro vzdělání, čtení pro práci a čtení pro veřejné účely. Pracovním situacím je věnována menší pozornost.

Ke zkoumání čtenářských dovedností byly použity testové položky ze tří následujících oblastí: vyprávění (souvislý text, ve kterém autor vypráví příběh), výklad (souvislý text, který slouží k prezentaci faktické informace) a dokument (informace prezentovaná v jiné formě než pomocí souvislého textu, např. grafy, mapy, seznamy).<sup>29</sup>

Co se týká celkové škály čtenářské gramotnosti, podíly žáků, kteří se nacházejí na jednotlivých úrovních způsobilosti, byly na základě

---

<sup>28</sup> Straková, J. Úlohy pro měření čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti (patnáctiletých žáků). Praha: TAURIS, 2000, s.7

<sup>29</sup> Straková, J.; Tomášek, V.; Palečková, J. Mezinárodní studie čtenářské gramotnosti. Rozdíly mezi školami v České republice. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 1996, s.5

výsledků PISA 2000 v České republice blízké mezinárodnímu průměru.<sup>30</sup>

## 6.2 O projektu PIRLS

Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti PIRSL zjišťoval v roce 2001, kdy se ho Česká republika zúčastnila, čtenářskou gramotnost žáků 4. tříd základních škol.

V rámci výzkumu PIRSL 2001 byla čtenářská gramotnost definována jako *„schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo oceňují jednotlivce, a tyto formy používat.“*

Výzkum čtenářské gramotnosti PIRLS sleduje dva čtenářské cíle, které se uplatňují ve škole i mimo ni. V rámci výzkumu jsou tyto cíle označovány jako:

- čtení pro literární zkušenost,
- čtení pro získání a používání informací.

Při práci s textem byli žáci nuceni postupovat několika způsoby:

- vyhledávat určité informace,
- vyvozovat závěry,
- interpretovat a integrovat myšlenky a informace,
- hodnotit obsah, jazyk a prvky textu.

Z hlediska celkové škály dosáhli žáci České republiky lepších výsledků, než byl mezinárodní průměr.<sup>31</sup>

---

<sup>30</sup> Straková, J. a kol. Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD. Praha: TAURIS, 2002, s. 10

<sup>31</sup> Krampolová, I.; Potužníková, E. Jak se učí číst. Praha: TAURIS, 2005, s. 11-12

### 6.3 Srovnání výzkumů PIRLS 2001 a PISA 2000

V České republice se uskutečnily dva významné mezinárodní výzkumy, které se zabývaly čtenářskou gramotností žáků. Výzkum PISA zaštitila Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a výzkum PIRLS Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků vzdělání (IEA).

Jejich koncepce se v mnohém shodovaly, jen v obou výzkumech byla odlišně vymezena testovaná populace žáků (kalendářní rok narození ve výzkumu PISA a ročník školní docházky ve výzkumu PIRSL), lišila se též v zastoupení zemí a v podobě testovaných úloh. Ve srovnání s ostatními zeměmi dosáhla Česká republika v obou případech průměrných výsledků.<sup>32</sup>

---

<sup>32</sup> Krampolová, I.; Potužníková, E. Jak se učí číst. Praha: TAURIS, 2005, s. 75



## II. PRAKTICKÁ ČÁST

---

### **Metodologie výzkumu, výběr respondentů**

Pro kvantitativní výzkum byla zvolena nejčastější metoda – dotazníkové šetření. Dotazník k vypracování dostali jak žáci, tak i učitelé. Dotazník pro žáky obsahoval 17 otázek, pro učitele 19 otázek, odpovědi byly doplňovány výběrem z nabízených možností, případně dopsáním odpovědi. Při výzkumu jsem zjistila, že děti v některých případech nepochopily možnosti, které jim škálování odpovědí nabízí, a výsledkem byly některé zmatečné odpovědi.

Výzkum zahrnoval 106 respondentů. Vzhledem k zaměření dotazníku nejen na četbu, ale i na další aktivity, byl zvolen vzorek nehomogenní. Byli osloveni žáci 3. ročníku ZŠ Rotava, ZŠ Sokolov, ZŠ Horní Slavkov, ZŠ Rozvadov, ZŠ Cheb, věkové rozpětí 8–9 let.

Jednoznačnou výhodou tohoto výzkumu byla možnost porovnávat výsledky chlapců s výsledky dívek.

## Cíle výzkumů a stanovení hypotézy

Jedním z cílů výzkumů bylo potvrdit či vyvrátit mou hypotézu, že četba přes mnohé varující komentáře patří stále na přední místo mezi ostatními zájmovými činnostmi.

Díky dotazníkovým otázkám jsem chtěla zjistit, co děti ve věku 8–9 let čtou nejraději, jaké postavy, žánry, obsahy i autory mají rády. Jestli si vedou čtenářské deníky či portfolia, vyhledávají informace v různých knížkách a jakou měly známku z českého jazyka, anglického jazyka a matematiky.

Výzkum měl potvrdit mou hypotézu, že čtenářství by měli podpořit především rodiče.

Dále byl cílem výzkumu dotazník pro učitele, ve kterém se objevovaly otázky jak často vyhledávají informace, jakých knih využívají při čtení, jestli vedou čtenářské deníky apod.

Dotazníky jsem donesla do více základních škol, požádala jsem o spolupráci vyučující českého jazyka 3. ročníku. Vyučujícím jsem ve stručnosti vysvětlila svůj záměr i cíle výzkumu. Po naší domluvě byly dotazníky rozdány do 3. ročníků a vyplňovány ve vyučovacích hodinách českého jazyka. Po týdnu jsem si mohla vyplněné dotazníky vyzvednout. Díky dobré spolupráci s vyučujícími jsem získala zpět všech 106 rozdaných dotazníků s vyplněnými odpověďmi. Podle slov jedné učitelky se dotazníky staly zpestřením hodiny literární výchovy. I pro většinu učitelů se to stalo zpestřením.

Vyhodnocení výzkumu bylo mnohahodinovou prací spočívající v sečtení vyplněných odpovědí dotazníků. Výsledky jsem vyplnila do tabulek v programu Microsoft Excel a podle nich vytvořila grafy k jednotlivým otázkám s krátkým komentářem k dosaženým výsledkům.

## Rozhovory s knihovníky

V Městské knihovně Rotava je knihovnicí pí. Ludmila Štěpánková. Udělala jsem s ní rozhovor pomocí dotazníku. Tento dotazník se týká dětí ve věku 8–9 let, žáků 3. ročníku.

Otázky zněly:

- 1. Kolik chlapců a děvčat ve věku 8–9 let navštěvuje knihovnu?**
- 2. Jaké knihy jsou k dispozici dětem ve věku 8–9 let a jak jsou označeny?**
- 3. Jaký druh žánru děti nejvíce zajímá a půjčují si ho?**
- 4. Vybírají si knihy dle autora? Pokud ano, jaký autor je nejvíce zajímá?**
- 5. Čím se snaží knihovna zaujmout děti tohoto věku, aby navštěvovaly knihovnu?**

Městskou knihovnu Rotava moc dětí ve věku 8–9 let nenavštěvuje. Ze statistiky jsem zjistila, že chlapci nenavštěvují knihovnu vůbec a dívky jen ve velmi malém počtu.

K dispozici mají knihy dobrodružné, pohádkové, příběhové, ale i naučné. Děti spíše zajímají knihy naučné, jako jsou například encyklopedie.

Knihy podle autora si nevybírají, spíše si děti předávají informace o knihách, které si už půjčily a zaujaly je.

Knihovna se snaží zaujmout děti tohoto věku různými akcemi čtenářskými i nečtenářskými. Více je zajímají akce nečtenářské, jako je třeba malování a tvoření pro šikovné ruce.

V této knihovně je dětské oddělení spojeno s dospělým oddělením, což nedává dětem moc soukromí pro četbu.

V Městské knihovně Kraslice je knihovnicí pí. Adriana Brdová. Tuto knihovnu navštěvuje ve věku 8–9 let 42 čtenářů, nadpoloviční většina jsou dívky.

Knihy, které si mohou vypůjčit, jsou označeny červeným, ale i zeleným pruhem. K dispozici mají knihy dobrodružné, příběhové, zvířecí, historické detektivky, pohádkové, ale i naučné. Mezi ty naučné nepatří jen encyklopedie, ale mají k dispozici i leporela, která jsou také naučná.

Děti v této knihovně mají velký zájem o naučná leporela od Lucie Seifertové Dějiny českého národa, leporela Dinorama, pak příběhy E. Blytonové, J. Friedricha a od R. Hollerové Historické krimi. Některé knihy jsou doplněny super lupami a 3D brýlemi, které podporují fantazii dětí. Je to kniha s názvem Dobrodružství s kouzelnými brýlemi s podtituly Záhada strašidelného hradu a Honba za pokladem. Velmi zajímavé jsou i knihy v různých tvarech, v této knihovně mají k dispozici knihu ve tvaru oka.

Děti si vybírají knihy podle autora. Nejoblíbenější jsou právě J. Friedrich, E. Blytonová. Ale také si předávají informace o tom, která kniha je hezčí a jaký obsah má.

Knihovna se snaží zaujmout děti čtenářskými i nečtenářskými akcemi. Mezi čtenářské akce patří hádanky, které jsou napsány na tabuli. Děti vyhledávají informace, které musí do určité doby zjistit. Dostanou od paní knihovnice otázku, kterou nenajdou v knihách, proto hledají v on-line katalozích. Konají se také soutěže v četbě. Mezi nečtenářské akce patří malování a děti každý čtvrtek chodí do dílničky, kde tvoří.

V této knihovně je dětské oddělení odděleno od dospělého. Děti zde mají svůj koutek, kde si mohou sednout i lehnout k oblíbené knížce a číst si.

Děti mohou knihovnu navštívit třikrát v týdnu, a to v pondělí, ve středu a pátek.

## Dotazník a grafy

Dotazníkové otázky o čtenářství prepubescentů základních škol doplněné komentářem a grafy přinesly následující zjištění. Dotazníky vyplňovali prepubescenti ve věku 8–9 let.

### 1. Jsi .....

- a) chlapec
- b) dívka

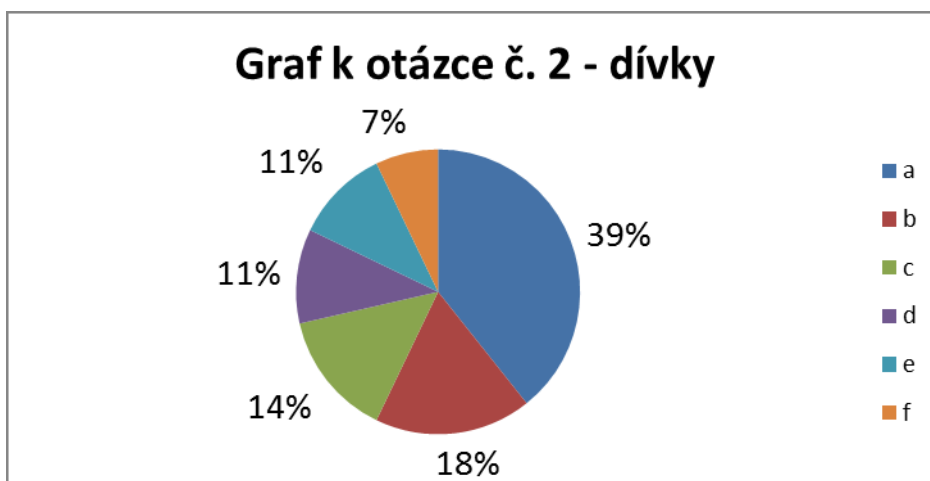
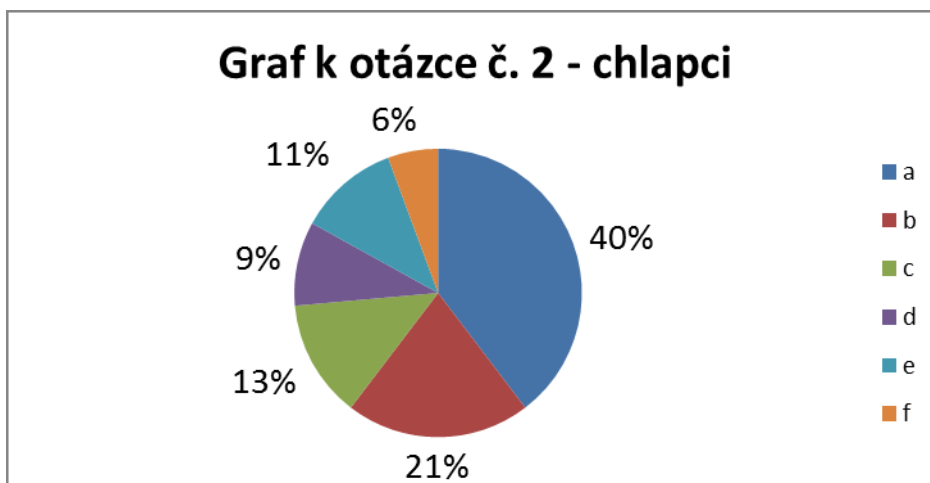
Dotazníky vyplnilo 53 chlapců a 53 děvčat.

### 2. Čteš rád/a knížky?

- a) moc mě to baví
- b) ano, ale často začnu dělat něco jiného
- c) moc mě to baví, ale nečtu často
- d) čtu, protože musím
- e) nikdy nečtu, nebaví mě to
- f) nevím

U této otázky jsem chtěla zjistit, jak moc děti ve věku 8–9 let čtou, jak je to baví, nebo jestli je zaujme jiná činnost. Překvapením bylo, že většina dotazovaných napsala, že je to moc baví, větší procento mělo dokonce více chlapců než děvčat. Ale žáci také odpovídali v 21%, že čtou rádi knížky, ale často začnou dělat něco jiného.

Objevilo se malé procento chlapců i dívek, kteří čtou, protože musí.

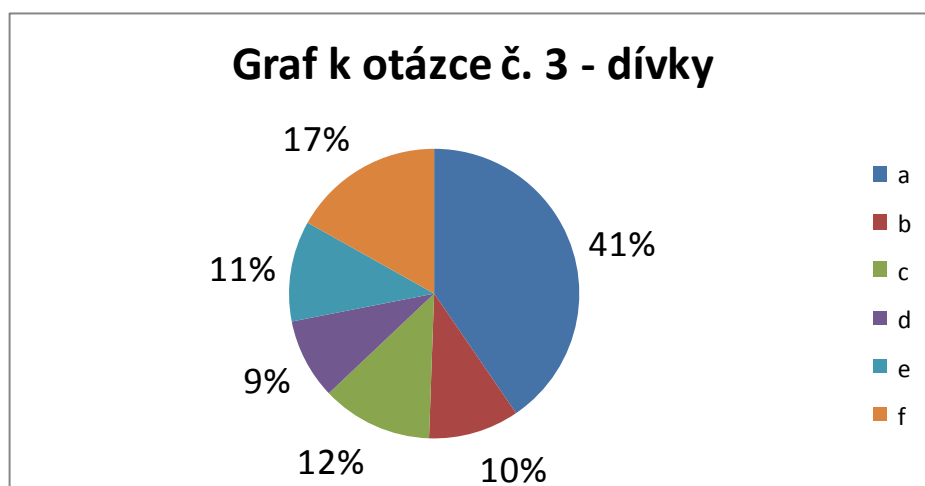
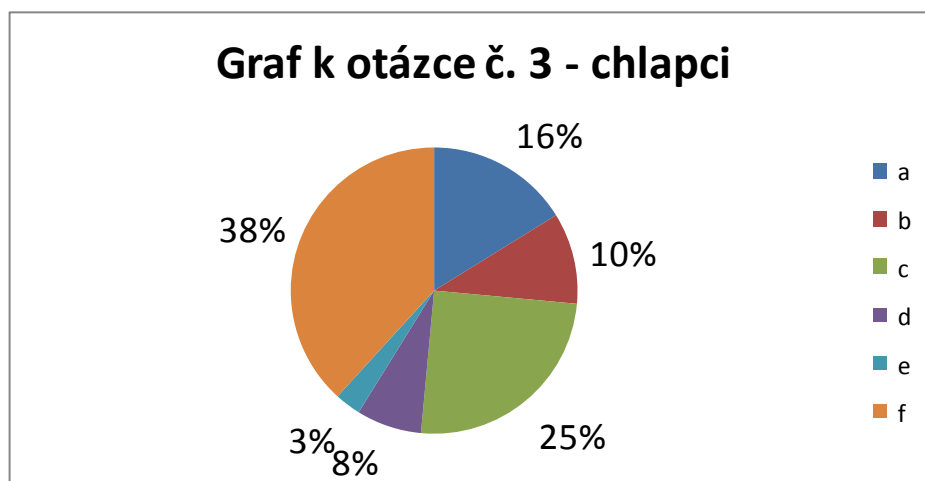


### 3. Jaký druh knížek rád(a) čteš?

- a) pohádky
- b) bajky
- c) příběhy s dětským hrdinou
- d) hádanky
- e) říkanky
- f) encyklopedie

U této otázky mě zajímalo, jaký druh knížek rádi čtou. Chlapce nejvíce zajímají encyklopedie, procentuálně 38%, dívky zajímají pohádky, na které odpovědělo 41%. Také výrazné byly u chlapců příběhy s dětským

hrdinou, u dívek encyklopedie. Nejméně oblíbený druh knížky u chlapců jsou říkanky, u dívek hádanky.



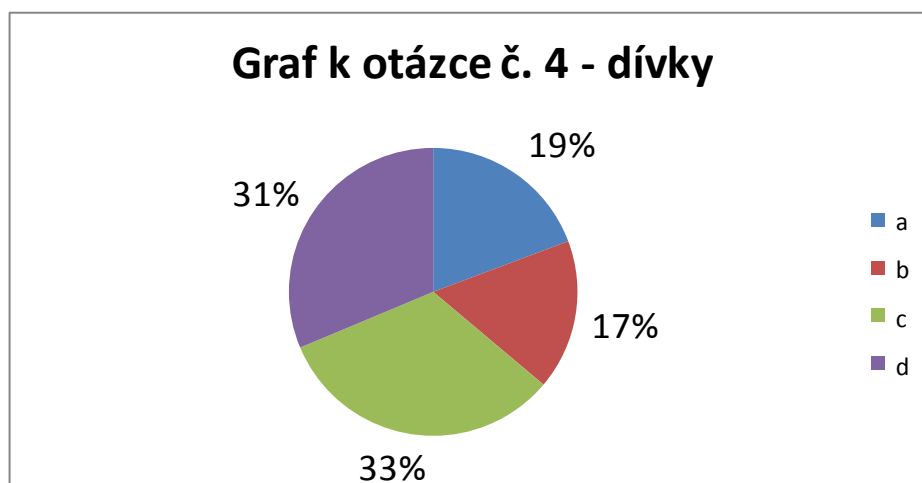
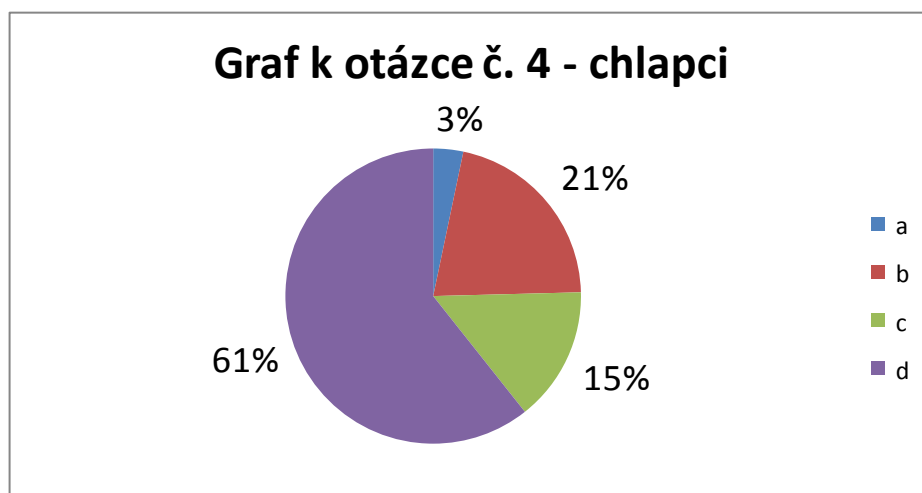
#### 4. Jaké postavy se ti líbí?

- a) pohádkové postavy (princové, princezny, draci,...)
- b) příběhová hrdinová (chlapec, dívka, kamarádi....)



- c) zvířecí postavy
- d) strašidelné postavy

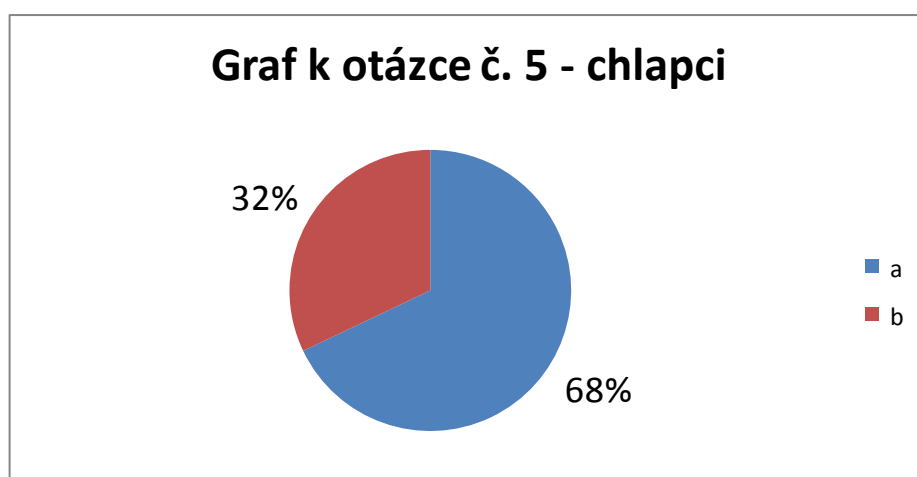
Z postav se dětem nejvíce líbí strašidelné postavy a zvířecí postavy. Nejméně oblíbené jsou u chlapců pohádkové postavy (princové, princezny, draci), u dívek jsou to příběhová hrdinová a také pohádkové postavy.



## 5. Raději čteš?

- a) knížky se šťastným koncem
- b) knížky se špatným koncem

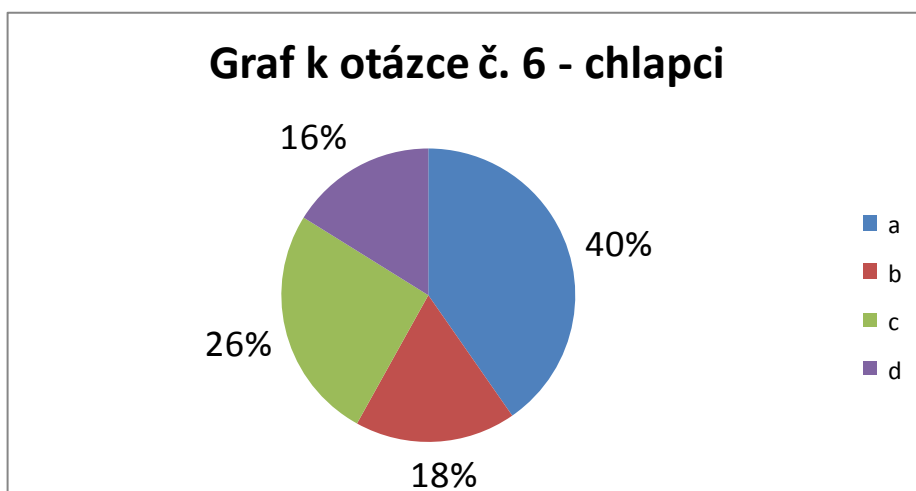
U této otázky jsem chtěla zjistit, jaké knížky raději čtou, jestli se šťastným, nebo špatným koncem. Předpokládala jsem, že zvítězí knížky se šťastným koncem, což se mi potvrdilo i z dotazníku, u chlapců to bylo 68%, u dívek 96%. Překvapující bylo, že se objevily i odpovědi, že děti chtějí, aby měly knížky i špatný konec, u chlapců se to objevilo procentuálně více než u dívek.



## 6. Jaký obsah by měla mít knížka, kterou by sis chtěl/a přečíst?

- a) dobrodružný
- b) vědecký
- c) plný kouzel a čar
- d) jiný: \_\_\_\_\_

Touto otázkou jsem se chtěla dotázat, jaký obsah by měly mít knížky, které by si chtěly děti přečíst. Objevily se i odpovědi, že si chtějí přečíst i jiný obsah, než měly na výběr. Z těch jiných se objevily detektivky, horory, co u dětí tohoto věku bylo velmi překvapující. Nejvíce je zajímá, když má knížka dobrodružný obsah. Nejvíce procent bylo u chlapců i u dívek.



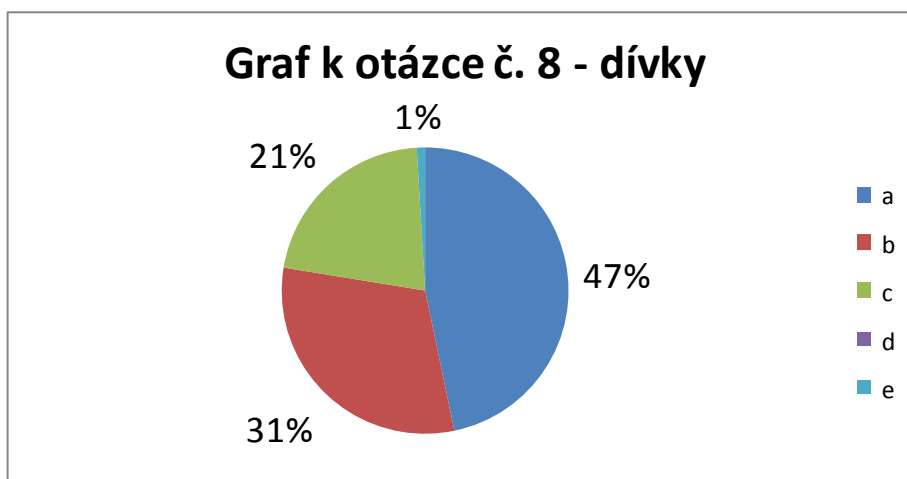
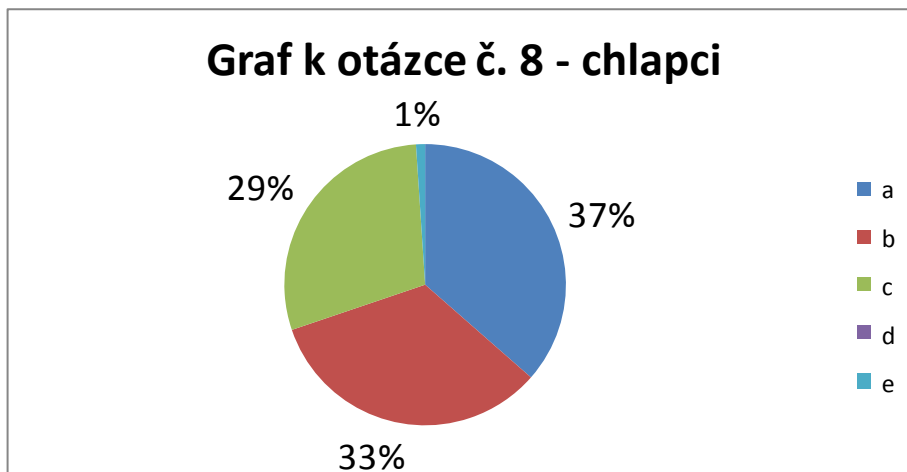
## **7. Uved' název (můžeš i autora) své nejoblíbenější knížky**

U této odpovědi uvedu, co žáci napsali, jakého mají nejoblíbenějšího autora nebo knihu. Z nejoblíbenějších knih to je Harry Potter, Tajemství temného dvorce, Vodník Čepeček, Děti z Bulerbynu, Bílý tesák, Štěňata Lilli – ztracené štěňátko, Zima křišťálových tanců a další. Mezi nejoblíbenější autory patří Angela Dorsey, Božena Němcová, Josef Lada, Jenny Dallová, Jack London, Anthony Horowitz, J. K. Rowlingová, Bohumil Říha a další.

## **8. Zaškrtni, co všechno čteš**

- a) knihy
- b) časopisy
- c) komiksy
- d) Něco jiného? Co? \_\_\_\_\_
- e) Nečtu

Chlapci nejvíce čtou knihy, časopisy i komiksy, procentuálně jsou si hodně blízko. Dívky čtou knihy ve 47%, časopisy v 31%. Objevilo se, že 1% chlapců i dívek nečte vůbec. Je to způsobeno tím, že děti ze slabších sociálních rodin k tomu nejsou vedeny.

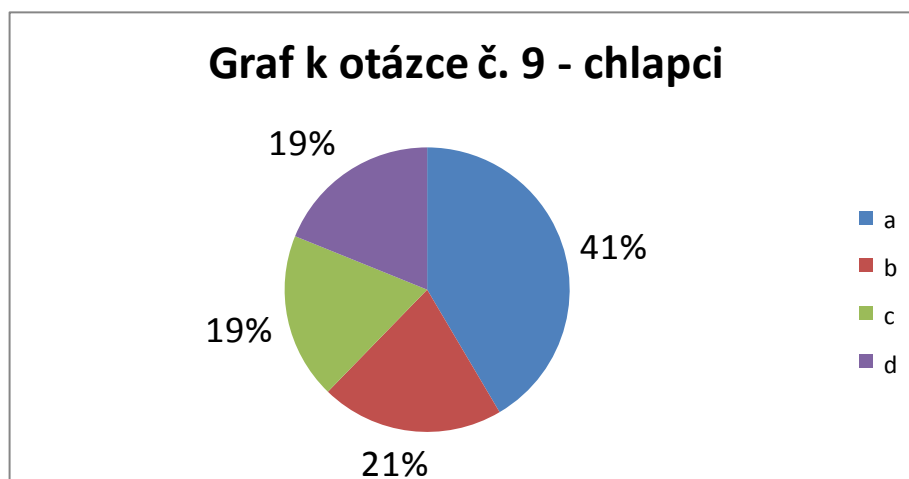


### 9. Předčítali ti rodiče, když jsi byl(a) malý(á)?

- a) ano, vždy před spaním nebo během dne
- b) ano, ale ne pravidelně
- c) někdy ano, ale moc si to nepamatuji
- d) nepředčítali

Velmi důležité je pro četbu i rodinné prostředí. Proto jsem položila i tuto otázku, jestli rodiče dětem předčítali, když byly malé. Většina dětí

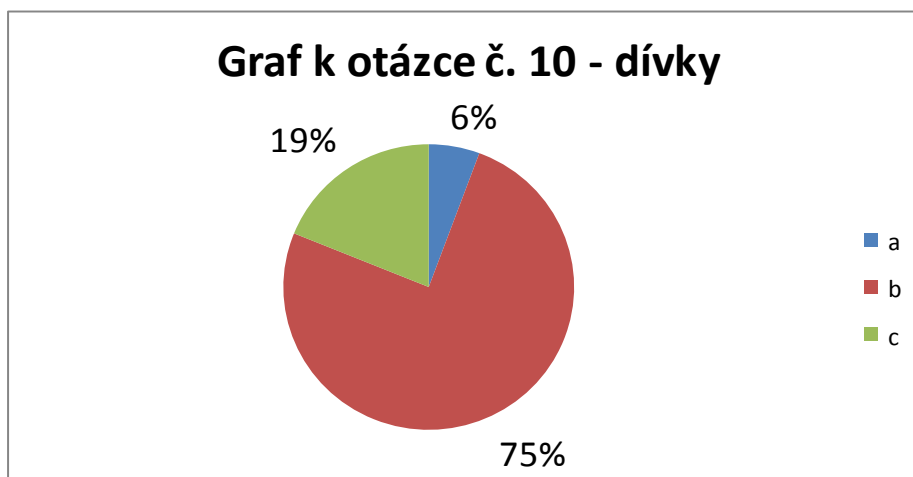
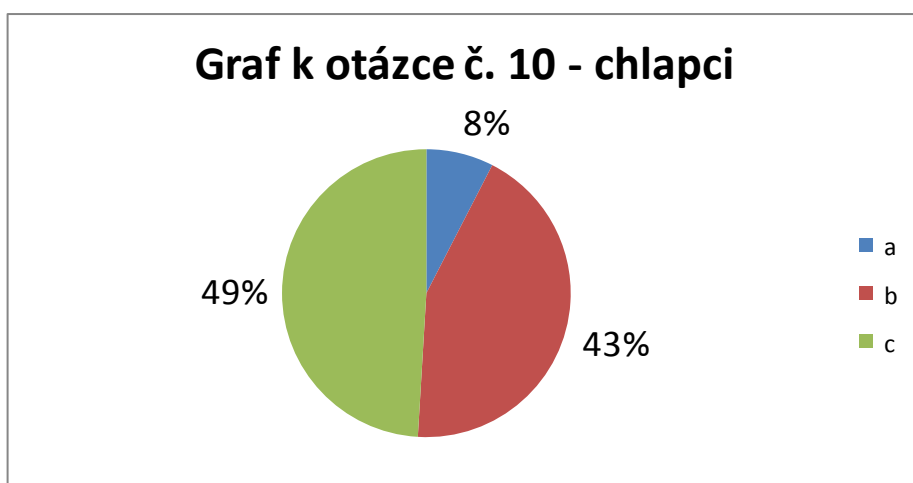
odpověděla ano, že vždy před spaním, nebo během dne jim předčítali. Objevily se i odpovědi u 19% chlapců, že jim rodiče nepředčítali, a u dívek 2%. Byly i odpovědi, že si to děti nepamatují.



**10. Čteš si někdy s rodiči knížky?**

- a) ano, rodiče mi je stále předčítají
- b) já čtu, rodiče poslouchají
- c) nečteme si spolu

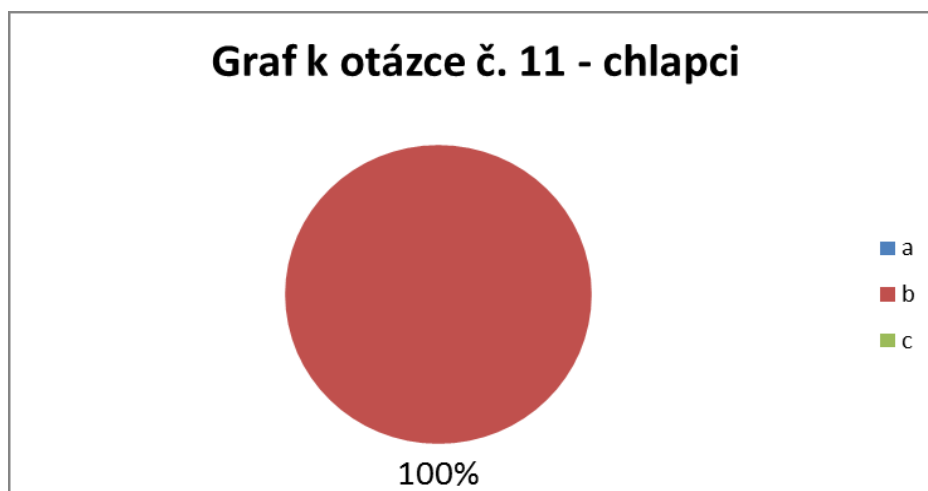
Další otázky se také týkaly rodinného prostředí. Zajímalo mě, jestli si rodiče čtou s dětmi, nebo je alespoň při čtení poslouchají. Velké procento u chlapců získaly odpovědi, že si rodiče s dětmi nečtou, nebo čtou a oni poslouchají. U dívek to bylo jednoznačné, většina odpověděla, že čtou a rodiče poslouchají.



**11. Máte si ve škole vést čtenářský deník?**

- a) ano
- b) ne
- c) nic o tom nevím

Než děti odpovídaly na tuto otázku, tak jim učitelé museli vysvětlit, co to je čtenářský deník. Chlapci i dívky odpovídali, že si nevedou čtenářský deník.



**12. Pokud ano, baví tě vést si čtenářský deník?**

- a) ano, rád/a popisuji, co jsem četl/a a doplňuji text obrázky
- b) ano, ale vždy to chci mít rychle za sebou, moc práce si s tím nedám
- c) ne, nikdy nevím, co tam napsat
- d) ne, a proto ho nevedu
- e) nevím
- f) nevedu si čtenářský deník

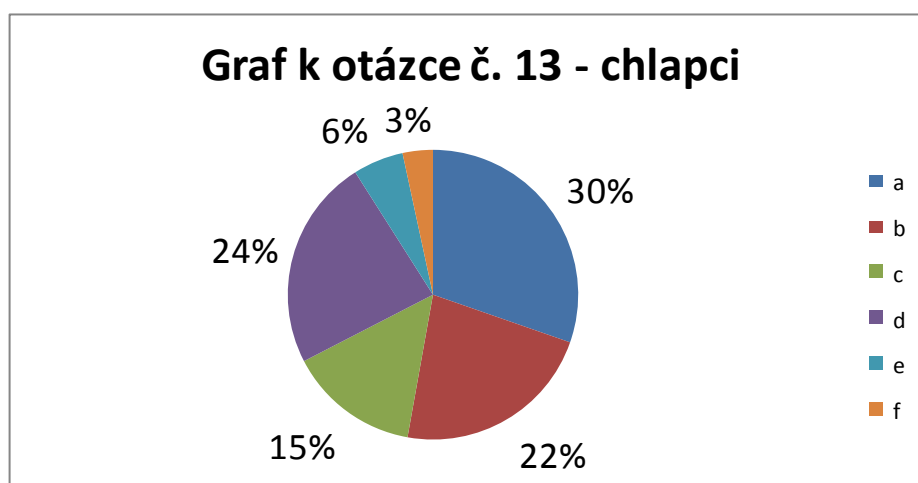


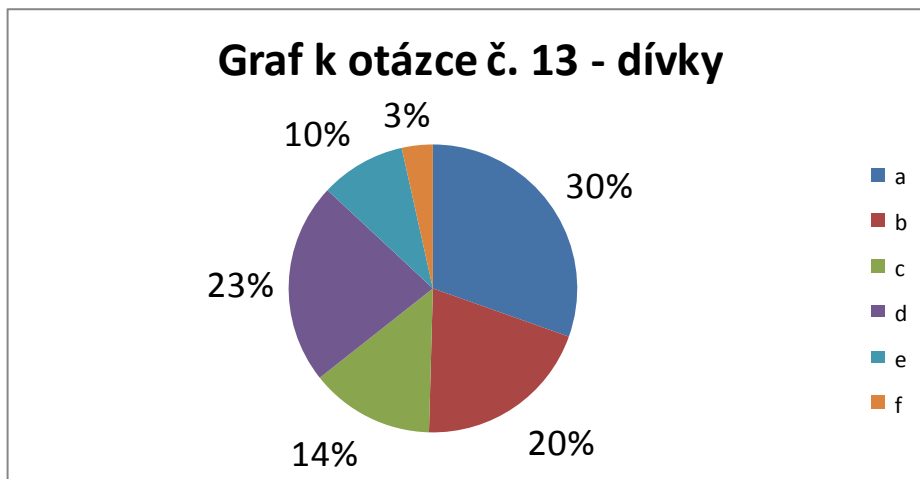
Tuto otázku děti nevyplňovaly, neboť z předchozí otázky jsem se dozvěděla, že si nevedou čtenářské deníky.

**13. Udělej křížek u lidí, se kterými si povídáš o tom, cos přečetl(a)**

- a) s rodiči
- b) s učitelem
- c) se spolužáky
- d) s kamarády
- e) s někým jiným, s kým \_\_\_\_\_
- f) s nikým si o tom nepovídám

Chlapci i dívky si povídají o tom, co přečetli, hlavně s rodiči, poté to jsou kamarádi, učitelé, spolužáci. Pak také někteří doplnili, že si povídají s někým jiným, např. s babičkou, dědou, sestřenkou, bratrem i sestrou. Objevilo se i malé procento těch, kteří si s nikým o tom, co přečtou, nepovídají.

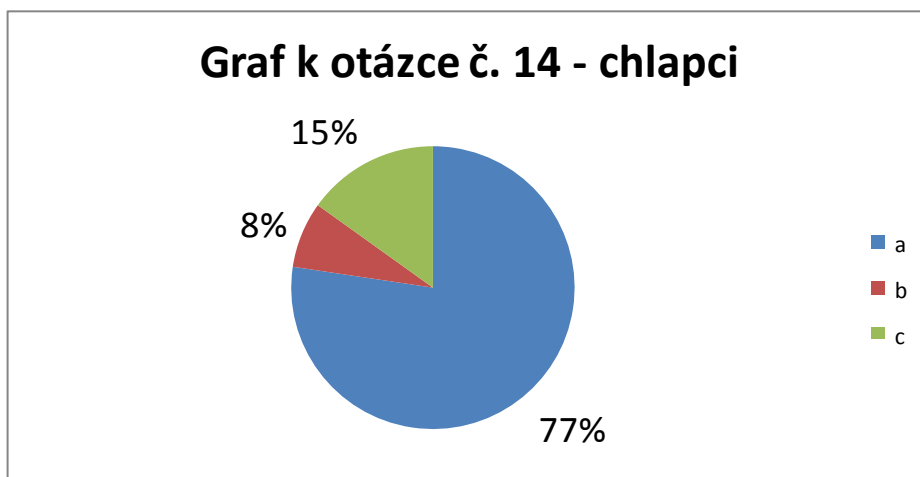


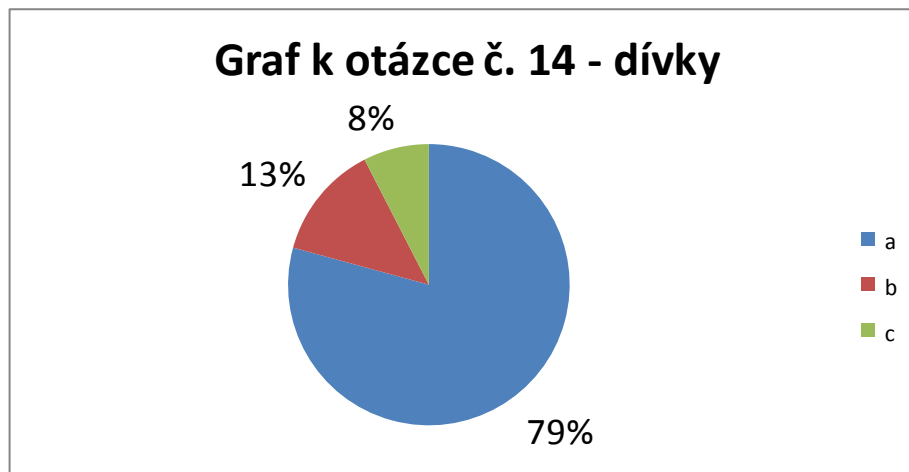


**14. Hledáte někdy ve škole další informace k probírané látce v knížkách?**

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Tuto otázku jsem položila, neboť mě zajímalo, jestli i školní prostředí přispívá k tomu, aby se děti zajímaly o knihy, vyhledávaly v nich informace a četly je. Velké procento chlapců i dívek odpovědělo na tuto otázku, že vyhledávají informace v knížkách k probírané látce. Objevily se i odpovědi, že nevyhledávají informace, nebo o tom neví.

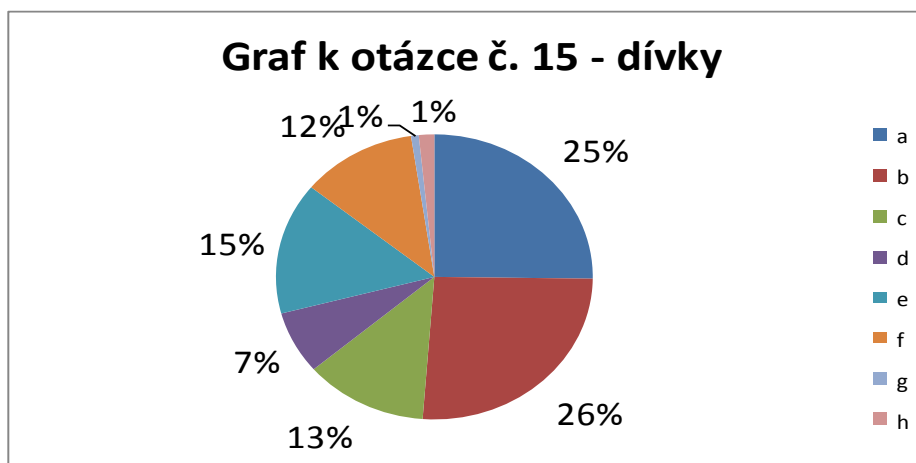
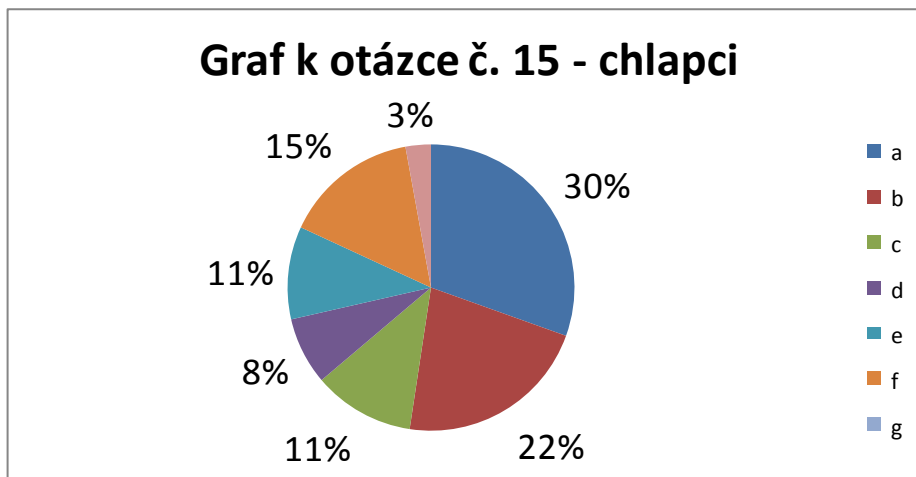




**15. Pokud ano, ve kterých knížkách hledáte informace?**

- a) v učebnicích
- b) v encyklopediích
- c) v atlasech
- d) ve slovnících
- e) v knihách, které přinese paní učitelka
- f) v knihách, které si nosíme z domu
- g) v nějaké jiné knížce
- h) nikde nehledáme

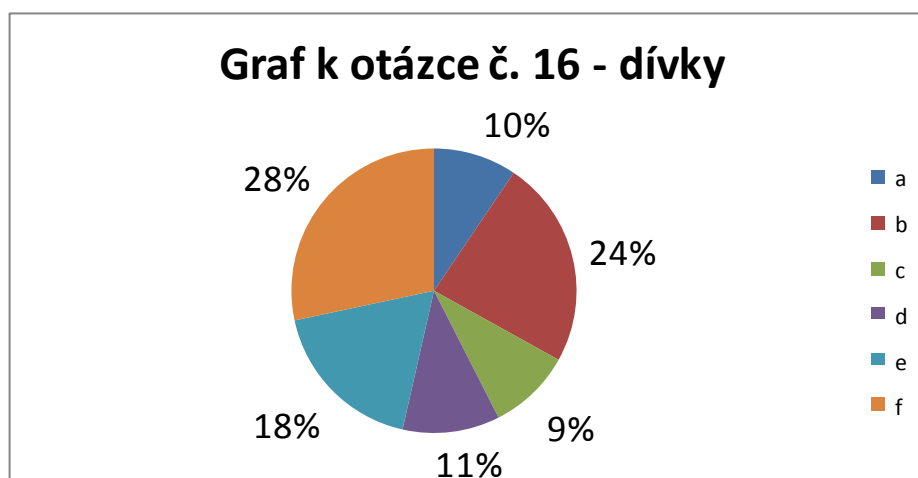
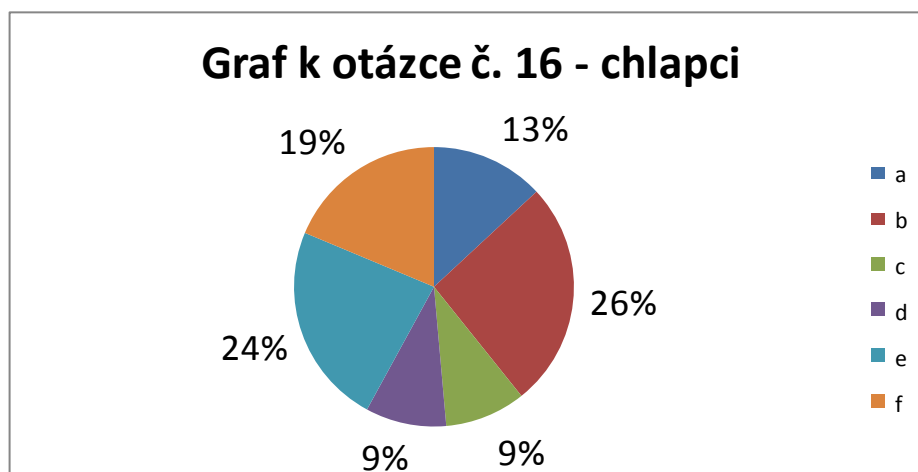
Na předchozí otázku a odpověď jsem se dozvěděla, že vyhledávají informace v knihách, tak se nabízela další otázka, v jakých knihách. Z odpovědí vyplynulo, že vyhledávají ze všech nabízených možností. Chlapci nejvíce vyhledávají v učebnicích a také v encyklopediích. Dívky nejvíce vyhledávají také v encyklopediích a učebnicích.



**16. Pokud někdy hledáte nějaké informace, ve kterých předmětech je to nejčastěji?**

- a) v matematice
- b) v českém jazyce
- c) ve vlastivědě
- d) v přírodovědě
- e) v cizím jazyce
- f) v jiném předmětu, kterém \_\_\_\_\_

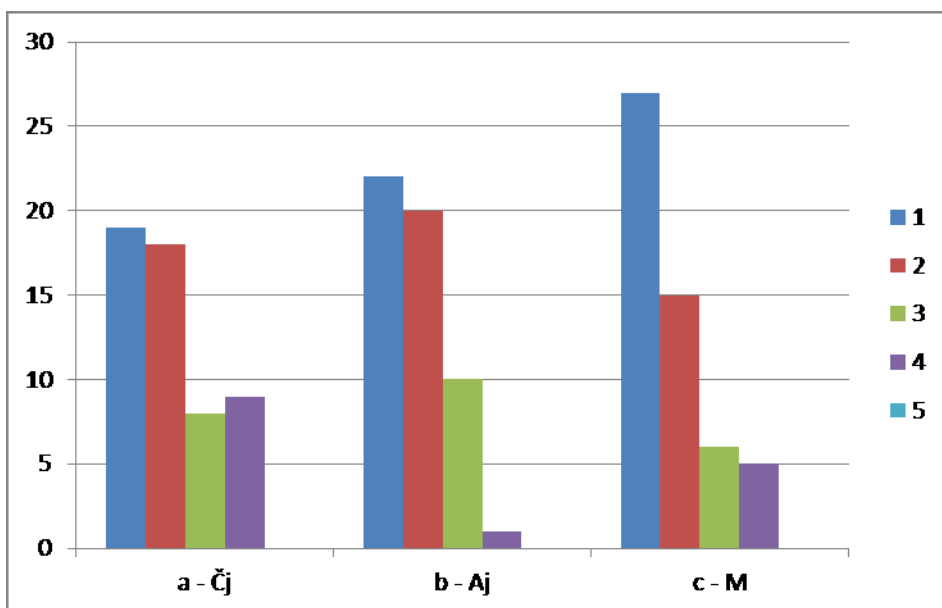
V této otázce mě zajímalo, v jakých předmětech vyhledávají nejčastěji. Velmi mě překvapilo, že vyhledávají informace i v hudební výchově. Také nejvíce vyhledávají informace v předmětu prvouka. Velké procento mají i český a anglický jazyk.



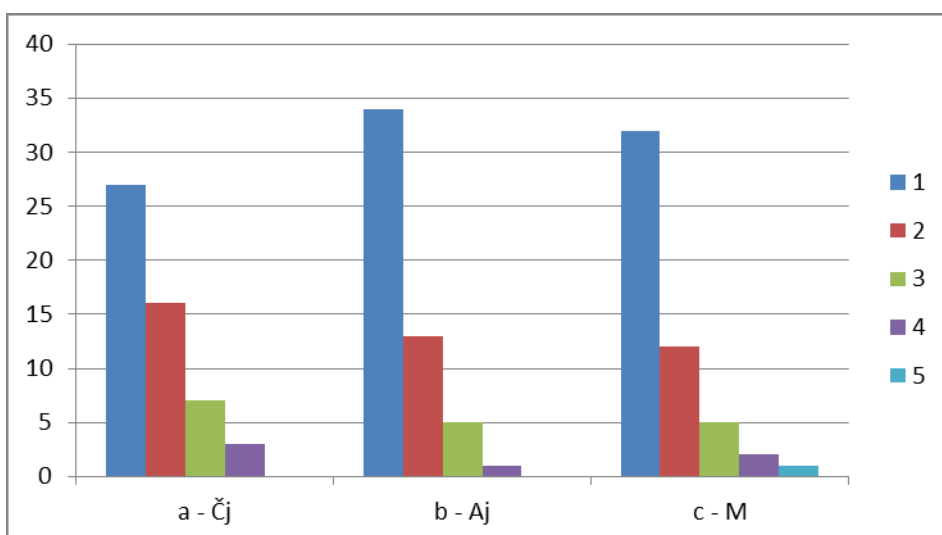
**17. Jakou jsi měl(a) známku?**

- a) z českého jazyka \_\_\_\_\_
- b) z cizího jazyka \_\_\_\_\_
- c) z matematiky \_\_\_\_\_

**Graf k otázce č. 17 – chlapci**



**Graf k otázce č. 17 – dívky**



## **Dotazník pro učitele**

### **1. Ve kterém ročníku nyní učíte?**

Učitelé, kterým byl zadán tento dotazník, učí ve 3. ročníku na základní škole.

### **2. Je některý ročník, ve kterém byste chtěl/a učit?**

Jedna paní učitelka uvedla, že by chtěla učit ve 2. ročníku, neboť menší děti se chtějí více učit.

### **3. Který předmět se Vám zdá nejvhodnější pro rozvoj čtenářských dovedností?**

- a) český jazyk
- b) literatura + sloh
- c) vlastivěda
- d) přírodověda
- e) matematika
- f) pracovní vyučování
- g) jiný předmět, který: \_\_\_\_\_

Nejvhodnější předměty pro maximální rozvoj čtenářských dovedností jsou český jazyk, literatura a sloh. Částečně nevyužitelné je pracovní vyučování.

### **4. Jak často využíváte čtení v hodinách?**

- a) každý žák něco čte každou hodinu
- b) snažím se, aby všichni četli alespoň jednou denně
- c) každý žák něco přečte alespoň 3x do týdne
- d) někteří žáci nečtou během týdne nic

Jeden učitel uvedl, že se snaží, aby každý žák četl každou hodinu. Další učitelé uvedli, že se snaží, aby žáci četli alespoň jednou denně.

### **5. Jaké formy čtení častěji využíváte?**

- a) tiché – žáci pracují samostatně na zadaném úkolu
- b) hlasité – jeden žák předčítá, ostatní sledují v textu
- c) ve skupinách – k vyřešení úkolu žáci čtou text

Tiché čtení využívá jeden učitel maximálně, ostatní učitelé využívají tiché čtení mnohem méně. Já si myslím, že tiché čtení není až tak vhodné pro žáky 3. ročníku.

Hlasité čtení využívají maximálně. Ve skupinách žáci čtou mnohem méně.

### **6. Zaškrtněte, které materiály pro čtení ve třídě využíváte?**

- a) učebnice a čítanky
- b) encyklopedie
- c) slovníky
- d) atlasy
- e) časopisy
- f) noviny

Nejčastěji jsou využívány ve třídě pro čtení učebnice a čítanky, potom méně se využívají encyklopedie, slovníky, atlasy a časopisy, nejméně se využívají noviny.



### **7. Vedou si žáci čtenářské deníky?**

- a) ano
- b) ne

Učitelé uvedli, že žáci 3. ročníku si nevedou čtenářské deníky. S dětmi si vedou sešity na čtení, kde si zapisují, co v hodině přečetli. Některé učitelky mi sdělily, že si vedou tzv. čtenářská portfolia.

### **8. Pokud ano, jak je hodnotíte?**

### **9. Jak s nimi dále pracujete?**

### **10. Co všechno se musí ve čtenářském deníku objevit?**

Na otázky č. 8, 9 a 10 nebylo zodpovězeno, jelikož v otázce č. 7 jsme se dozvěděli, že žáci 3. ročníku si nevedou čtenářské deníky.

### **11. Jakým způsobem si žáci dělají zápisy do sešitů?**

- a) diktují jim zápis
- b) opisují zápis z tabule
- c) poskytnou jim osnovu, co si mají v textu najít
- d) zápis si vytvářejí z textu sami
- e) jiným způsobem, jakým: \_\_\_\_\_

Žáci si zapisují do sešitů způsobem, že opisují zápis z tabule, poskytnou jim osnovu, co si mají v textu najít, zápis si vytvářejí z textu i sami. Jedna paní učitelka napsala, že společně třídí informace, společně zapisují.

**12. Před čtením se u dětí snažím vzbudit zájem a navázat na jejich předchozí znalosti.**

Většina učitelů uvedla, že se snaží vzbudit zájem a navázat na předchozí znalosti.

**13. V průběhu čtení si děti samy snaží přijít na význam nových (neznámých) slov pomocí kontextu.**

Minimum dětí se snaží najít význam nových (neznámých) slov pomocí kontextu, většina dětí nehledá význam neznámých slov.

**14. Kladu žákům otázky, na něž vyhledávají odpovědi v textu.**

Všichni učitelé uvedli, že žákům kladou otázky, na něž vyhledávají odpovědi v textu.

**15. Kladu typy otázek v literární výchově**

- a) na jasně stanovenou otázku očekávám jasnou a přesnou odpověď
- b) na otázky hledáme odpověď v rozhovoru
- c) děti samy hledají odpověď v textu, v dalších textech (mohou si pomáhat s kamarádem)
- d) děti se snaží odpovědět na otázky na základě vlastních dřívějších zkušeností

Nejdůležitější pro učitele je, že si děti samy hledají odpovědi v textu, na otázky hledají odpověď v rozhovoru, na jasně stanovenou otázku očekávají jasnou a přesnou odpověď, méně časté bylo, že se děti snaží odpovědět na otázky na základě vlastních dřívějších zkušeností.

#### **16. Děti k přečteným textům vymýšlejí otázky**

- a) pro spolužáky
- b) na problémy, které jim nejsou jasné
- c) z jiného důvodu

Nejčastější odpovědí bylo, že děti vymýšlejí otázky, které jsou pro spolužáky, a otázky na problémy, které jim nejsou jasné, nejméně z jiného důvodu.

#### **17. K přečteným informacím se snažíme hledat příklady ze života, uplatnění v reálném životě.**

Učitelé uvádí, že se snaží hledat příklady ze života maximálně.

#### **18. Jakým způsobem kontrolujete porozumění přečteného?**

Otázkami k textu, hádankami, křížovkami, dramatizací, ústně i písemně, samostatná reprodukce bez otázek.

#### **19. Co byste ještě chtěla dodat k této problematice?**

K této otázce se vyjádřil jeden učitel.

## **Analýza údajů z učitelského dotazníku**

Informace, které nám poskytli učitelé prostřednictvím učitelského dotazníku, nám pomohou objasnit poznatky o rozvoji čtenářství zkoumaných prepubescentních žáků, které jsme zjistili vyhodnocením jednotlivých fází výzkumu. Dotazník byl předán 6 učitelům.

Jako nejvhodnější vyučovací předmět pro rozvoj čtenářství se učitelům zdá český jazyk, literatura a sloh. U předmětů vlastivěda a přírodověda byly rozdílné názory, zda jsou tyto předměty vhodné pro rozvoj čtenářství. Za nevhodné předměty uváděli matematiku a pracovní výchovu. Tato zjištění korespondují s výsledky mezinárodního výzkumu PIRSL, které ukázaly, že čeští učitelé pracují s textovými materiály (zejména učebnicemi) především při výuce mateřského jazyka.

Většina zkoumaných učitelů uvedla, že se snaží, aby každý žák četl alespoň jednou denně (4 učitelé), 2 učitelé uvádí, že každý žák čte každou hodinu. Nejčastěji se jedná o hlasité předčítání jednoho žáka. Často se vyskytuje i zpracování čtenářských úkolů samostatně, práci na úkolech spojených se čtením ve skupinách nevyužívají skoro vůbec. Učitelé a žáci se shodli, že nejčastěji používanými textovými materiály ve výuce jsou učebnice a encyklopedie.

Všichni učitelé uvedli, že si žáci nevedou čtenářské deníky. Z hlediska rozvoje čtenářství je zajímavá otázka, která se týká zápisů do sešitů. Nejčastější odpovědí bylo opisování zápisu z tabule, ale objevil se i jiný způsob, jakým dělají zápisy do sešitů, a to společné třídění informací a společný zápis.

Z dalších otázek vyplynulo, že před čtením se snaží učitelé vzbudit zájem a navázat na jejich předchozí znalosti, učí je hledat klíčová slova a hlavní myšlenky. Učitelé podporují i typy otázek, které k textům

pokládají. Nejčastější odpovědí bylo, že kladou otázky, na které očekávají jasné a přesné odpovědi. Velmi často také děti samy hledají odpovědi v textu. Méně se snaží odpovědět na otázky na základě vlastních dřívějších zkušeností a hledají odpovědi v rozhovoru. Způsob, jakým učitelé zjišťují kontrolu porozumění přečteného, je pokládání otázek ústně nebo napsaných na tabuli či doplňování pracovních listů, které se vztahují k textu, i samotná reprodukce bez otázek.

Na otázku, co dodat k této problematice, odpověděl jeden učitel, který uvedl, že se mu velice osvědčily referáty z přečtených knížek. Žák prezentuje knihu, nabízí ji ostatním.

Výsledky výzkumného šetření ukazují, že zkoumaní učitelé nepodporují rozvoj čtenářských dovedností tak, aby byly pro žáky použitelné ve všech oblastech lidské činnosti. Je až zarážející, že učitelé s dlouholetou praxí vyžadují paměťové osvojení učiva a jeho doslovnou reprodukci. Dávají dětem velmi malý prostor pro jejich tvořivost, fantazii a představivost. Práce s literárním textem by měla odrážet individualitu dítěte a dětský pohled na svět.

## ZÁVĚR

Hlavní částí diplomové práce „Co čtou dnešní prepubescenti?“ byl výzkum žáků 3. ročníku základní škol a pedagogických pracovníků, který byl uskutečněn formou dotazníků. Dotazníky byly vyhodnoceny grafy a slovním hodnocením.

Jaroslav Toman tvrdí, že současné teoretické reflexe o literatuře pro děti a mládež i dosavadní výzkumy dětského čtenářství se vesměs shodují v tom, že pohádka zaujímá ve čtenářském kontextu dnešních prepubescentů dominantní pozici. Je především pokládána za stěžejní žánr předčtenářského období a rané fáze mladšího školního věku, kdy také patří k žánrům poslechově a čtenářsky nejfrekventovanějším a nejoblíbenějším. V 90. letech 20. století totiž do literární komunikace dětí razantně vstupují vizuální masmédiá, sílí obliba filmových a televizních adaptací slovesně uměleckých děl, zvláště pohádek, a dětské zaujetí pro tajuplné a strašidelné příběhy zase oživuje mytologický pohádkový princip. Pohádkový genotyp se vyznačuje značnou šíří a variabilitou, s přesahem do řady jiných žánrových oblastí, neboť je schopen integrovat do své struktury žánrové prvky mýtu, pověsti, legendy, prózy s přírodní tematikou, fantasy literatury i povídky nebo novely s dětským hrdinou.<sup>33</sup>

Literární teoretik a znalec dětského čtenářství Otakar Chaloupka vypovídá, že pohádka a příběh s tematikou dětského života se tedy ukazují jako dvě široké, v mnoha směrech nosné oblasti čtenářského kontextu prepubescentního dítěte, zároveň však jako dvě oblasti, které je

---

<sup>33</sup> Toman, J. Obraz pohádky ve spontánní slovesné tvorbě dnešních prepubescentů. Knihovnický zpravodaj Vysočina (online). 2005, roč. 5, č. 2 (citace.2012-01-31).  
Dostupný z WWW: <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=168&idr=1&idci=1>

daleko snadnější vymezit z jeho hlediska než z hledisek literárněteoretických.<sup>34</sup>

Z dosavadních výzkumů vyplývá, že dětští čtenáři preferují snadno srozumitelný obsah literárního textu. Poutá je spíše napínavý děj, dramatická situace, akční hrdina a celková atmosféra příběhu, ale nedovedou odhalit a postihnout jeho hlubší smysl a zcela ignorují jeho umělecký tvar. Při bezprostřední reprodukci přečteného textu nejméně eliminují dějové pásmo, více redukují obrazy postav, psychologizující, reflexivní a výkladové partie, nejméně věnují pozornost popisu prostředí. Ve věku, kdy se ještě nevyhranil jeho estetický vkus, může „zplanět“ v jednostranných, nahodilých, nevhodných a umělecky bezcenných prioritách.<sup>35</sup>

Od osmi, devíti let začíná vstupovat do povědomí dětských čtenářů žánr dobrodružný. Nabízí mladším čtenářům přesně to, co od ní požadují a očekávají: oddech, napětí, prožitek, své vcítění a promítnutí do vzorového hrdiny a dramatického děje, ideální a romantický svět, srozumitelný, jednoznačný a bezproblémový obsah a nenáročné čtení.

Z výzkumu, který byl tvořen dotazníky, a na který odpovídali žáci 3. ročníků, vyplynulo, že pohádky a encyklopedie patří mezi nejčtenější žánry, což částečně potvrzuje teorie Jaroslava Tomana a Otakara Chaloupky.

---

<sup>34</sup> Chaloupka, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982, s. 239

<sup>35</sup> Toman, J. Dětské čtenářství a literární výchova. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1999, s. 6-7

## Seznam použité literatury

- HOMOLOVÁ, K. *Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008.
- HOUŠKA, T. *Škola hrou. Knížka pro učitele a rodiče všech školáků*. Praha: Tomáš Houška Praha, 1991.
- CHALOUPKA, O. *Horizonty čtenářství: aktivita, proměnlivost a výchova čtenářství prepubescentního dítěte*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1971.
- CHALOUPKA, O. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Nakl. VICTORIA PUBLISHING, 1995.
- CHALOUPKA, O. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Nakl. VICTORIA PUBLISHING, 1995.
- CHALOUPKA, O. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982.
- CHALOUPKA, O. *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989.
- KRAMPOLOVÁ, I.; POTUŽNÍKOVÁ, E. *Jak se učí číst*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělání. Nakl. TAURIS, 2005. ISBN 80-211-0486-4.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých*. 1. vyd. Plzeň: Nakl. Aleš Čeněk, 2004.
- STRAKOVÁ, J.; TOMÁŠEK, V. *Mezinárodní studie čtenářské gramotnosti a její realizace v České republice*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 1995.
- STRAKOVÁ, J. a kol. *Úlohy pro měření čtenářské, matematické a přírodovědecké gramotnosti*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2000.
- STRAKOVÁ, J. a kol. *Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědecká gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělání, 2002.
- TOMAN, J. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno: CERM, 1999.
- TRÁVNÍČEK, J. *Vyprávěj mi něco: jak si děti osvojují příběhy*. 1. vyd. Příbram: Nakl. Pistorius + Olšanská; Praha, Litomyšl: Nakl. Ladislav Horáček, 2007.



ZÍTKOVÁ, J. *Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2. – 5. Ročníku základní školy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně; Pedagogická fakulta, 2004.

ZLATÝ MÁJ. *O dětské literatuře a umění*. Praha: Česká sekce IBBY, 2000.

## **Seznam zdrojů informací**

[http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7\\_ctenarstvi](http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty7_ctenarstvi)

<http://www.inflow.cz/factory-ovlivnujici-detskeho-ctenare>

<http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=168&idr=1&idci=1>

## RESUMÉ

Diplomová práce „*Co čtou dnešní prepubescenti?*“ obsahuje výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaký žánr děti zajímá, které postavy a obsahy se jim líbí. Otázkou byl i nejoblíbenější autor, kniha a jestli vyhledávají informace v různých předmětech.

Teoretická část se zabývá dětským čtenářstvím, motivací, autory a žánry, úlohou školy, rodiny a faktory ovlivňujícími čtenářství.

Praktická část obsahuje výzkum tvořený dotazníky. Byly vyhodnoceny slovně i graficky. Dotazníky byly realizovány ve 3. ročníku základních škol.

Část práce tvoří přílohy zahrnující ukázky čtenářských deníků, portfolia, fotografie knihoven v Rotavě a Kraslicích – dětské oddělení.

## RESUMÉ

Diploma thesis „*What prepubescents read today?*“ includes research whose aim was to find out what kids are interested in the genre, characters and content that they like. The question was also a favourite author, book and if you look up information on various subjects.

The theoretical part deals with children readership, motivation, authors and genres, the role of schools, families and factors affecting readership.

The practical part includes research consists of questionnaires. They were evaluated verbally and graphically. Questionnaires were carried out in the 3rd class of primary school.

Work forms part of the annex includes examples of reading journals, portfolios, photo libraries Rotava and Kraslice – children department.

# Přílohy

## Dotazník pro žáky

**1. Jsi ....**

- a) chlapec
- b) dívka

**2. Čteš rád knížky?**

- a) ano, moc mě to baví
- b) ano, ale často začnu dělat něco jiného
- c) moc mě to baví, ale nečtu často
- d) čtu, protože musím
- e) nikdy nečtu, nebaví mě to
- f) nevím

**3. Jaký druh knížek rád/a čteš?**

- a) pohádky
- b) bajky
- c) příběhy s dětským hrdinou
- d) hádanky
- e) říkanky
- f) encyklopedie

**4. Jaké postavy se ti líbí?**

- a) pohádkové postavy (princové, princezny, draci, .....)
- b) příběhové hrdinové (chlapec, dívka, kamarádi....)
- c) zvířecí postavy
- d) strašidelné postavy

**5. Raději čteš?**

- a) knížky se šťastným koncem
- b) knížky s špatným koncem

**6. Jaký obsah by měla mít knížka, kterou by sis chtěl/a přečíst?**

- a) dobrodružný
- b) vědecký
- c) plný kouzel a čar
- d) jiný: \_\_\_\_\_

**7. Uved' název (můžeš i autora) své nejoblíbenější knížky.**

\_\_\_\_\_

**8. Zaškrtni, co všechno čteš:**

- a) knihy
- b) časopisy
- c) komiksy
- d) něco jiného? Co? \_\_\_\_\_
- e) nečtu

**9. Předčítali ti rodiče, když jsi byl malý/á?**

- a) ano, vždy před spaním nebo během dne
- b) ano, ale ne pravidelně
- c) někdy ano, ale moc si to nepamatuji
- d) nepředčítali

**10. Čteš si někdy s rodiči knížky?**

- a) ano, rodiče mi je stále ještě předčítají
- b) já čtu, rodiče poslouchají
- c) nečteme si spolu

**11. Máte ve škole si vést čtenářský deník?**

- a) ano
- b) ne
- c) nic o tom nevím

**12. Pokud ano, baví tě vést si čtenářský deník?**

- a) ano, rád/a popisuji, co jsem četl/a a doplňuji text obrázky
- b) ano, ale vždy to chci mít rychle za sebou, moc práce si s tím nedám
- c) ne, nikdy nevím, co tam napsat
- d) ne, a proto ho nevedu
- e) nevím
- f) nevedu si čtenářský deník

**13. Udělej křížek u lidí, se kterými si povídáš o tom, cos přečetl/a**

- a) s rodiči
- b) s učitelem
- c) se spolužáky
- d) s kamarády
- e) s někým jiným, s kým \_\_\_\_\_
- f) s nikým si o tom nepovídám

**14. Hledáte někdy ve škole další informace k probírané látce v knížkách?**

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

**15. Pokud ano, ve kterých knížkách hledáte informace?**

- a) v učebnicích
- b) v encyklopediích
- c) v atlasech
- d) ve slovnících
- e) v knihách, které přinese paní učitelka
- f) v knihách, které si nosíme z domu
- g) v nějaké jiné knížce \_\_\_\_\_
- h) nikde nehledáme

**16. Pokud někdy hledáte nějaké informace, ve kterých předmětech je to nejčastěji?**

- a) v matematice
- b) v českém jazyce
- c) ve vlastivědě
- d) v přírodovědě
- e) v cizím jazyce
- f) v jiném předmětu, kterém \_\_\_\_\_

**17. Jakou jsi měla známku ?**

- a) z českého jazyka \_\_\_\_\_
- b) z cizího jazyka \_\_\_\_\_
- c) matematiky \_\_\_\_\_

## Dotazník pro učitele

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

prosíme Vás o vyplnění dotazníku, který se Vám dostal do rukou. Dotazník je anonymní a slouží výhradně pro potřeby výzkumu. Proto Vás žádáme, abyste odpovídal/a pravdivě a své odpovědi promyslel/a. U některých otázek máte možnost vyznačení odpovědi na škále (0 = nikdy, 4 = vždy, N = nedokáži posoudit).

---

1. Ve kterém ročníku nyní učíte? \_\_\_\_\_

2. Je některý ročník, ve kterém byste chtěl/a učit? \_\_\_\_\_

Proč? \_\_\_\_\_

3. Který předmět se Vám zdá nejvhodnější pro rozvoj čtenářských dovedností? (přiřaďte číslo podle míry využitelnosti čtení: 0 = nevyužitelné, 4 = maximálně využitelné)

- |                               |                       |
|-------------------------------|-----------------------|
| a) český jazyk                | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| b) literatura + sloh          | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| c) vlastivěda                 | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| d) přírodověda                | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| e) matematika                 | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| f) pracovní vyučování         | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| g) jiný předmět, který: _____ | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |

4. Jak často využíváte čtení v hodinách?

- a) každý žák něco čte každou hodinu
- b) snažím se, aby všichni četli alespoň jednou denně
- c) každý žák něco přečte alespoň 3x do týdne
- d) někteří žáci nečtou během týdne nic

5. Jaké formy čtení častěji využíváte?

- a) tiché – žáci pracují samostatně na zadaném úkolu  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- b) hlasité – jeden žák předčítá, ostatní sledují v textu  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- c) ve skupinách – k vyřešení úkolu žáci čtou text  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

6. Zaškrtněte, které materiály pro čtení ve třídě využíváte?

- |                       |                       |
|-----------------------|-----------------------|
| a) učebnice a čítanky | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| b) encyklopedie       | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| c) slovníky           | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| d) atlasy             | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| e) časopisy           | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |
| f) noviny             | 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N |

**7. Vedou si žáci čtenářské deníky?**

- a) ano
- b) ne

**8. Pokud ano, jak je hodnotíte?**

---

---

---

**9. Jak s nimi dále pracujete?**

---

---

---

**10. Co všechno se musí ve čtenářském deníku objevit?**

---

---

---

**11. Jakým způsobem si žáci dělají zápisy do sešitů?**

- a) diktují jim zápis  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- b) opisují zápis z tabule  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- c) poskytnu jim osnovu, co si mají v textu najít  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- d) zápis si vytvářejí z textu sami  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- e) jiným způsobem, jakým:

---

**12. Před samotným čtením se u dětí snažím vzbudit jejich předchozí znalosti o tématu.** 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

**13. V průběhu čtení si děti samy snaží přijít na význam nových (neznámých) slov pomocí kontextu.** 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

**14. Kladu žákům otázky, na něž vyhledávají odpovědi v textu.**  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

**15. Kladu tyto typy otázek v literární výchově**

- a) na jasně stanovenou otázku, očekávám jasnou a přesnou odpověď  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N



- b) na otázky hledáme odpověď v rozhovoru  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- c) děti samy hledají odpověď v textu, v dalších textech (mohou si pomáhat s kamarádem)  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- d) děti se snaží odpovědět na otázky na základě vlastních dřívějších zkušeností  
0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

**16. Děti k přečteným textům vymýšlejí otázky**

- a) pro spolužáky 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- b) na problémy, které jí nejsou jasné 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N
- c) z jiného důvodu 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

**17. K přečteným informacím se snažíme hledat příklady ze života, uplatnění v reálném životě.** 0 – 1 – 2 – 3 – 4 - N

**18. Jakým způsobem kontrolujete porozumění přečteného**

---

---

---

**19. Co byste ještě chtěla dodat k této problematice?**

---

---

---

---

**Děkuji Vám za účast ve výzkumu**

# Ukázky čtenářského deníku a čtenářského portfolia

## Ukázka pracovního listu žáka 3. ročníku

Podzim

školní rok 2010/2011

Ve škole společně čteme: Děti ve Bellerbynu

Autor: Astrid Lindgrenová

O čem kniha je? Příběhy dětí, které bydlí společně ve Bellerbynu a chodí spolu do školy.

Který příběh se ti líbil a proč?

\_\_\_\_\_

S kým bys chtěl/a z této knihy kamarádit a proč?

\_\_\_\_\_

Doma čtu: Harry Potter a kámen mudrců

Autor: J.K. Rowlingová

Proč jsem si vybral/a tuto knihu?

Protože se mi líbil film.

Co mě v ní nejvíce zaujalo?

Mnoho kouzel, velká přátelství.

Knihu jsem přečetl/a: až do konce

jen zčásti, přestala mě bavit

nedočetl/a, neměl/a jsem čas na čtení

**Ukázka obrázku z čtenářského portfolia žáka 3. ročníku**



# Ukázky čtenářského deníku žáků 3. ročníku

24. ledna 2010

**BIBLICKÉ PŘÍBĚHY**

napsal: Ivan Větráček ilustroval: Gustav Dore  
**ADAM A EVA**

Tento příběh vypráví, jak Bůh stvořil zemi za sedm dní. Z hlíny pak stvořil i člověka a dal mu jméno „Adam“. Adam dostal škol popmenoval všechna zvířata v ráji. Bůh si uvědomil, že Adam je sám a z jeho žebra stvořil ženu. Bůh si zavolaal Adama a Evu a pravi: „Že všech stromů v ráji smíte jíst, jen ze stromu žitva a stromu vědění jít nesmíte. Mězi živými, kteří Bůh stvořil, byli tvor čtyřlůž a křivý: had. Ten Evu sblbil a řekl jí, ať sni jálko ze zakázaného stromu. Ta ho poslechla a dala ochutnat Adamovi. Žitliví, že jsou naří a začali se slydět. Tím se jedli ze zakázaného stromu, rozhněvali boha a den je vyhnal z ráje.



Heinrich

26. prosince

**Malý princ**

napsal: Antoine de Saint-Exupéry

Tato kniha vypráví o malém princí, který pochází z planety B 612. Na této planetě žije s beránkem, který pojídá semena stromu baobab s kterým princ neustále bojuje. Mimo jiné se stará o krásnou květinu a o dvě malé sopky. Jednou se rozhodl opustit svoji planetu a využil tak divokých ptáků. Navštívil pár asteroidů. Na jednom žil domýšlivce, na druhém žil pijan a na třetím asteroidu žil businessman. Na pátém žil lampář. Načichý a nich měl řadu problémů s kterými jim pomáhal malý princ.




Klára

Konziho vesla

mapal: Bohumil Pícha

ilustrovala: Klara Smalíková

Křiška vypráví o Konziho, který

je sám vlnem, k babičce a dědovi do

Kouřovic. Babička, děda, pes Bunta a

kozoněk, Konziha milali. Konzih dal

babičce barevnou kuličku. Babička potáhla

na kuličku. Konzih si tam našel kamarády

s kterými podnikal různé dobročinné věci.

Chodil s babičkou do dřevěrných krmít slepíků

a také čmíka lince, s kterými si v kuličku

si hrál.



Handwritten signature or initials in pink ink.



## Mikáš

napsal: Josef Dada

Krůtka vypráví o kocourovi Mikášovi, který uměl mluvit. Naučil ho to Lepák ševců, který si s ním pořád povídal.

Mikáš měl kamarády Pašíka, kavalera Boběse, kocourka Nácíčka a o něco málo staršího ševce. Mikáš navštěvoval různá dobrodružství. J

Pašíkem jeli na pouť, kde si koupil ~~nějakou~~ harmoniku a Pašíkovi okuchal fikačku. Mikáš byl hodný a oblébný.

10.7



30. listopadu

Heino Christian Andersen

čarovný most sáby

- choditka vypráví o svatí, který si rád

kupoval sáby nové sáby

- oí málí kíl pěstování

13. ledna

mašic knihy - levicek a pyí krasotičky

auter - Janina Bergová

ilustrace - Eva Machková



14. 11

10. března

mašic knihy - Eva Machková

auter - Janina Bergová

ilustrace - Dagmar Václavová



28. května

mašic knihy - Eva Machková

auter - Janina Bergová

ilustrace - Dagmar Václavová

14. 11

**Fotografie knihoven v Rotavě a v Kraslicích**  
**Městská knihovna Rotava - dětské oddělení**





## Městská knihovna Kraslice – dětské oddělení



